S. 12

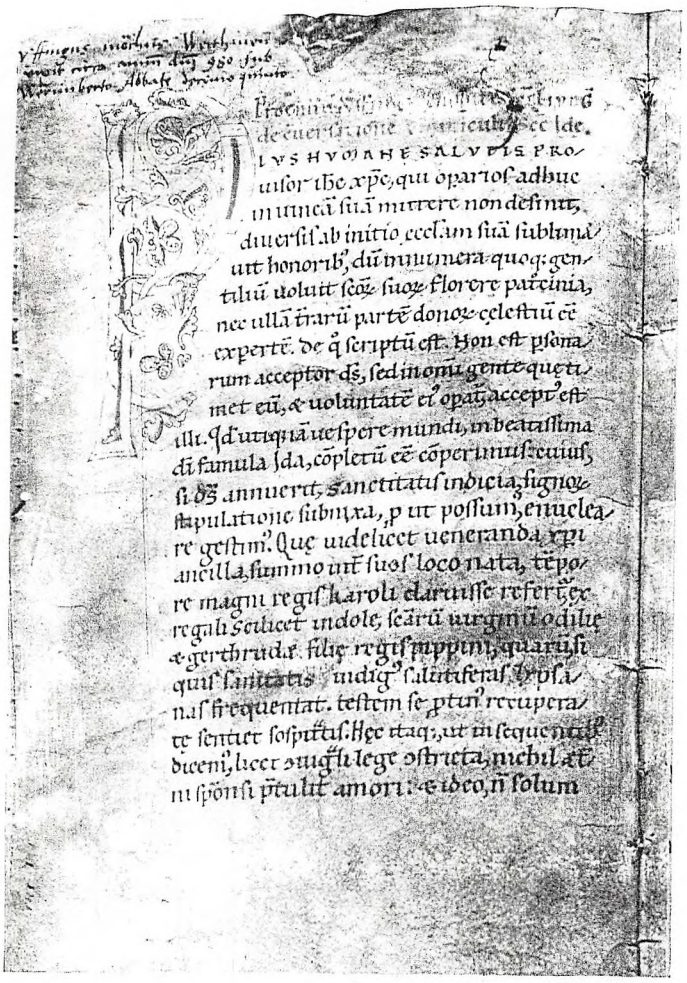

Schriftprobe aus der älteſten Vita s. Idae,
Uffing, um 980, zu Herzfeld.

Jos. Herold, St. Ida-Buch. Festg. z. 1100jähr. Jubiläum
vom Todestage der hl. Ida in Herzfeld (1925)

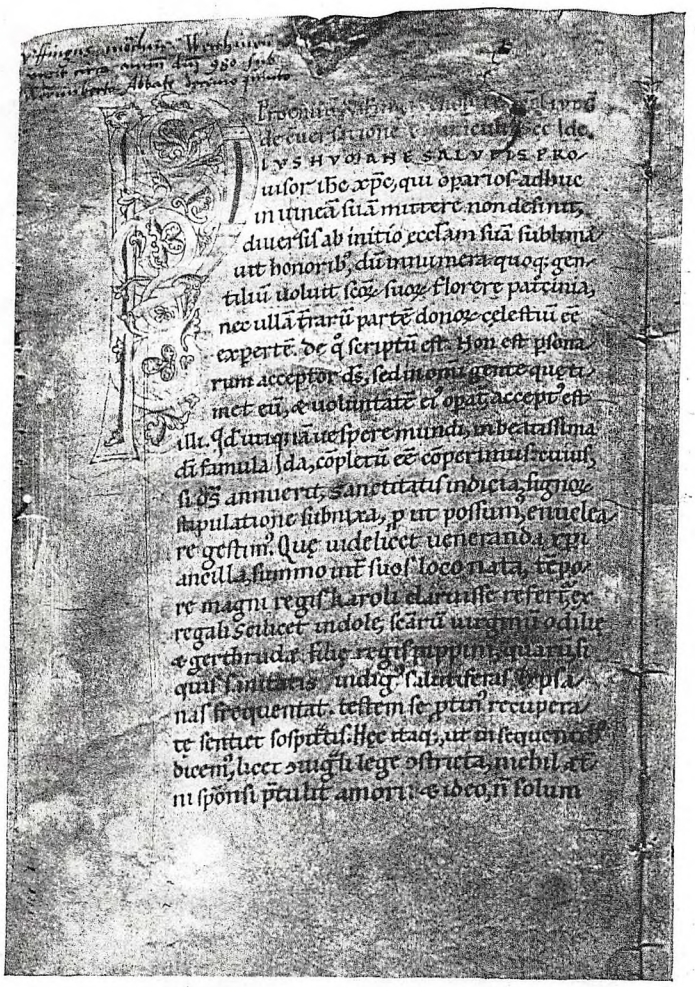

Schriftprobe aus der ältesten Vita s. Idae,
Uffing, um 980, zu Herzfeld.

ge dieser Festschrift geben ein breitge-
Bild über das Leben, die Wunder, die Hei-
ng, die Verehrung der Heiligen Ida, über
ichte ihrer Kultstätte und nicht minder
istorischen Hintergrund ihrer Zeit. Ohne
rken mehrerer Autoren wäre diese Fest-
ler vorgelegten Form nicht zustande ge-
So danke ich aus ganzem Herzen allen
rn für ihre Opferbereitschaft und Mitwir-
Beiträge ermöglichen, die Realität des
n verborgenen Grund, Tradition und Ge-
chtbar und begreifbar zu machen.
ielle Mithilfe danke ich vor allem der
in Arnsberg, dem Landschaftsverband
Lippe, dem Kreis Soest und der Ge-
ppetal. Die Vereine und Verbände von
nd ebenfalls Träger dieser Jubiläumsver-
n. Ihnen gebührt auch mein herzlicher
nders dafür, daß sie das Bewahren und
nen der großen Tradition ihrer Gemeinde
ngsvoll mitgestaltet haben und weiterhin
ten bereit sind.

m 24. August 1980

Géza Jászai

Das Leben und die Wunder der heiligen Ida von Herzfeld

verfaßt von P. Uffing OSB, Werden, um 980
übersetzt von August Ahlke, Beckum, 1926 *

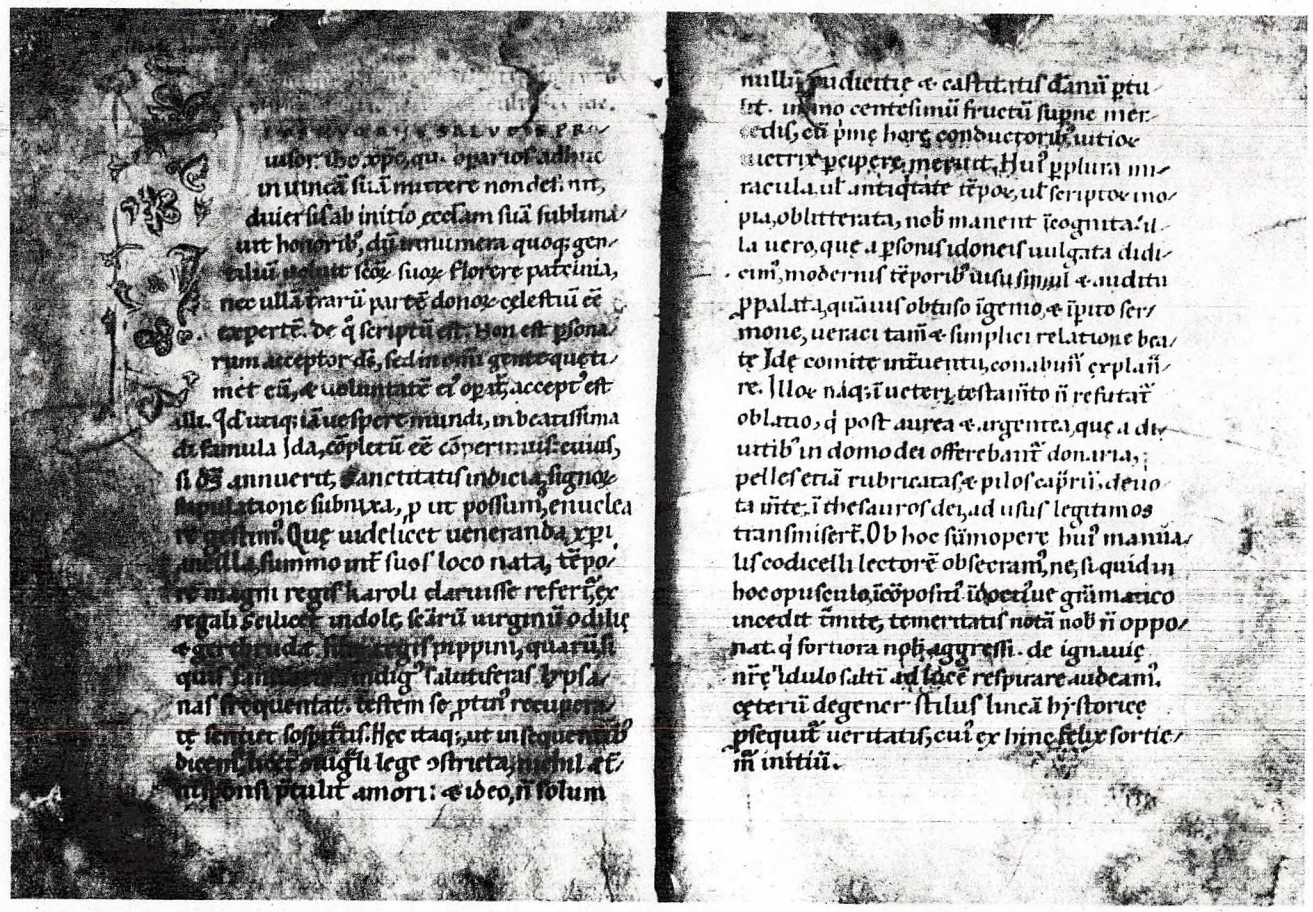

*
Die Handschrift des Benediktinermönches Uffing von um 980 befindet sich in einer Abschrift des 12. Jahrhunderts im Archiv der Katholischen Pfarrkirche St. Ida in Herzfeld. Die Übersetzung von August Ahlke ist zuerst veröffentlicht in den „Heimatblättern für den Heimatbund des Kreises Beckum" (Beilagen zur Glocke und Beckumer Volkszeitung), 1926, Nr. 1-3. Die Historische Kommission für Westfalen plant eine Neubearbeitung der Ida-Vita Uffings unter dem Titel: Vita sanctae Idae. Das Leben der Hl. Ida, bearb. von Franz-Josef Jakobi, Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Westfalen XLI, Band 3 (frdl. Mitt. von Prof. Dr. Wilhelm Kohl).

Heilige Ida von Herzfeld, Festschr. zur tausendjähr. Wiederkehr ihrer Heiligsprechung, hg. Géza Jászai (1980)

nanq; ſuum uxorem. Iſaac duplices dauid annos ha
tam uetula numquam refricet. Taceo de priuſ
qui poſt annos nongentos. nondico ſenilibus. ſed pene
neq; quam puellares que ſuere complexus. Cum
nici populi. cxx annos habebat. & ſephoram nimis
igitur ſuam amittis uxor & uirgo tam feruens in fr
tam ſca. ut calentem adlibidinem non prouocaret. Ex
ſalomon patris ſui dilectas. & pacificus bellator ſuu
Oſſide ſapienciam. poſſide intellegenciam. ne oblu
ueris auerbis oris mei; nedereli; queris eam. & al
illam. & exaltabit te. Principium ſapiencie; poſſi
ni poſſeſſione tua poſſide intellegenciam. Cum
Honora illam. & amplexabitur te. ut det capiti
Corona quoq; deliciarum protegat te. Omnes pen
mutantur inſenibus. & creſcente ſola ſapiencia. d
nia; camenig. huc illuc q; decurſus peregrinor
pauperum. inſtancia orationum & perſeuerancia
Labor manuum. unde prebeantur elemoſine. & illa ceteri
tra bam. cuncta que per corpus exercentur. fraſtuq; pon
Nec hoc dico. quod minuentibus. & adhuc ſolidior
qui labore & ardentiſſimo ſtudio. utq; quoq; ſcia
& oracionus ad dum frequencia. ſcienciam conſeci
ſum. frigeat ſapiencia. que impleriq; ſenib; ſcire
marceſcat. Sed quod adoleſcencia. multa corpora ſuſtinet
ſuſtinet bella. & inter incendia uiciorum & carnis
ignis in lignis uiridibus ſuffoceretur. ut ſuum non
Seneſtus uero rurſus ad manu eorum qui

Ms. Lat XVI
12 Bll.

HERSFELD, StadtA
Ms. Lat. XVI

fol. I 12 unten

großes Photo von!

Hersfeld StadtA Ms. Lat. VIII

do magisterio humiles. in rerum tē
poralium ēcemptu dnām̄es. in toleran
dis aduersitatibus rigidi. & tam̄ dum
ures suas sibimet non tribuunt infir-
mi. quamus sit eis dolor de cadentibus.
q̄mus umor de stantibus. quo feruore
alia adipisci appetunt. quo pauore alia
adepta ēseruant. Quia q̄ p pauorū
est ista pensare. bene dicit. uel parturi
entes ceruas obseruasti. Nil uero obstat
q̄d uerba dis de doctoribus faciens. non
ceruorū sed ceruarū eos specie desig
nat. quia nimirū illi uere doctores sunt.
qui eū p uigorem disciplinę patres sint
p pietatis uiscera esse mat̄es nouerunt.

in mensium plixitate dilata
dū quedā que sentiunt mu
ue dicere audientibus nolun
sa tarditate pferendę senten
ad hec que suadenda sunt. si
la que increpanda consilio a
firmant. & dū cogitat filior
nec tam̄ ame tempus lingu
um memus ejecit. quasi iam ē
boles intra uterū crescit. ut
torū noticia tunc sententia
exeat. q̄ndo plata utiliter q
gruū partum uuat. Et quia
mines in magistrorū mente
uel quom̄ agant ignorant di

do magisterio humilesm̃ rerum t̃
poralium ẽcmptu dn̄amesm̃ in tolerant
dis aduersitatibus rigidu. & tam̃ dum
uresuas sibimet non tribuum infir
mi. quamus sit eis dolor de eadem bus.
q̃mus tumor de stantibus. quo feruore
alia adipsca appetam. quo pauore alia
adepta ẽseruam. Qua g̃ p̃ rauor ũ
ẽ hsla pensare bene dicit̃ ad partum
entes ecrua obseruasse Nec mgro absur
q̃ uerba dsde doctoribus sacens. non
ceruor ũ sed ceruar ũ eos specie designat
nat̃ quia nimir ũ illuert doloressuos
qui cũ p̃ ugorem disciplne patressint
p̃ peccatis uiscera esse matres nouerunt
qui labores sc̃e ẽceptionis tolerant. &
p̃ferendos dõ filios in matrum carita
tis portam Incedula enĩ plenius mat̃es laborant. que crescente in ma
uterum conceptione longo mensium
tempore sustinent. & que exutero pce
dente non sine magis doloribus depo
nunt. Unde & hic apta consideratione
subiungit̃. Dinumeraste menses con
ceptus earũ. Sciẽti uri cum de pec
tua animantium cogitam. quasi nam in
utero ẽceptionem portant. Sed cũ non
nulla que dicenda sunt disserunt. &
apũ suas cohortationibus tempus que
runt. uelut a parturiẽtibus sermo p̃ceps.
m mensium pluralitate dilata
dũ quedã que sentiunt in
ue dicere audientibus nolun
sa tarditate p̃ferende senten
ad hec que suadenda sunt. si
la que increpanda consilio
firmam̃. & dũ cogitũ filio
nec tam̃ ame tempus impu
um memsuerit. quasi iam e
bolesmia uterũ crescit. in
torũ nouerit. tunc sententia
ceat. q̃ndo plata uulnere q
gruũ parium uiuat. Et quia
mines in magistrorũ mente
ud quom̃ agant̃ ignorant. d
ad retributionis gl̃am non so
dum ẽsiderat. sed eam mon
cogitationũ signa. recte ad
iob dicit̃ Dinumeraste menses
tus earũ. subaudis ut ego. qu
predicatoribus non solu fru
teriorũ operum. sed ipsis d
cogitationes numero. quia
tributiones n̄ seruo. possum
ses quia ẽ ste dies sunt. cui
pliante uirtutes mutlig. l
quoq; luna renascit̃ nichil
sit p̃ mensesm̃ qua regenerat
tura significũ. Unde paulus ap
postolus hũ nec ẽrtus sua

qui labores sce ẽceptionis toleram & ad retributionis q̃dam non so
pferendos dõ filios intra uterum cari dum ẽsiderat sed etiam mom
tatis portam In edenda enĩ pleampli cogitationũ signat recte ad
us mates laboram que crescẽte intra iob dicẽt Dinumeraſti mense
uterum conceptionẽ longo mensium tus carũ subaudis ut ego. qu
tempore sustinem & que ex utero pce predicatoribus non solũ fru
dentẽ non sine magnis doloribus depo teriorũ operum. sed ipsas di
num Unde & hic apta consideratione cogitationes numero. quia c
subungit Dinumeraſti menses con s tributionem seruo. Possum
ceptus carũ Sci enĩ uirtutum de pue s ses quia ẽgesti dies sunt. etiã
dutam ditorum cogitam quasi iam in plicate uirtutes intelligi. In
uero ẽceptionem portam Sed cũ non quoq; luna renascẽt nichilo
nulla que dicenda sunt differum & sp mense noua regeneratio
aptũ suis exhortationibus tempus que tura signeũ de qua paulus ap
rum uelut a partu quẽ fieri appemus. Inxpo ihũ neq; circũcisio ali

11

Hersfeld, StadtA,
Ms. Lat. VIII, fol. 11^{R}

HF1/ A 05

miscdia eius sup isrl · Omis quoq; ppls uociferabat
clamore magno in laudando dñm · eo qd fundatū
esset templum dñi · Plurimi etiam de sacerdoti
bus & leuitis · & principes patrum & seniores qui
uiderant templum priusquam fundatum esset ·
& hoc templum in oculis eorum flebant uoce mg
na · Et multi uociferantes in leticia eleuabant uo
cem · nec poterat quisquam agnoscere uocem cla
moris letantium · & uocem fletus ppli · Commixtū
enim ppls uociferabatur clamore magno · & uox
audiebatur p cul · Audierunt autem hostes iude
& beniamin quia filii captiuitatis ędificarent tem
plum dño do isrl · & accedentes ad Zorobabel · & ad
principes patrum dixerunt eis · Edificemus uobiscū
quia ita ut uos querimus dñm, dñm urm · Ecce nos im
molabimus uictimas ex diebus asor addan regis
assiriorum qui adduxit nos huc · Et dixit eis Zoroba
bel & iosue · & reliqui principes patrum isrl · non
est nobis & uobis ut edificemus domum do nro · sed
nos ipsi soli edificabimus dño do nostro sicut pce
pit nobis cyrus rex psarum · Factum est igit ut
populus terre impediret manus populi iude · &
turbaret eos [illegible] do · Conduxerunt autem
aduersus e[illegible] s[illegible] destruerent con
silium eo[illegible] in regis psarū · &
usq; ad regnu[illegible] psarū · In regno
aut assuer[illegible] gni et scripserunt
accusationē, aduersus habitatores iude &
hierlm · Et vndi[illegible] scripsit besella
metridatus & thab[illegible] ui qui erant in
consilio eorum [illegible] tem psarum · Epis

Hersfeld StadtA

Hersfeld Stadtarch.
(ohne Signatur)

A 17

censeas in libris historiarū patrum tuorū
& inuenies scriptū in commentariis & scies
quo urbs illa urbs rebellis est & nocens regib⁹ &
punctis & bella concitantur in ea ex dieb⁹ antiquis
Quam obrem & ciuitas ipsa destructa est. Nunc ergo
nos regi quo si ciuitas illa edificata fuerit & muri
ipsius instaurati possessionem transfluminē habebis.
Verbum misit rex ad raumbeel thebeel & samsai
scribam & ad reliquos qui erant in consilio eorū
habitatores samarie & ceteros trans fluuium Si
luttem dicens & pacem. Accusationem quam mi
sistis ad nos manifeste lecta est coram me & ame
ceptum est & recensuerunt. inuenerunt quo
quo ciuitas illa aduersus a dieb⁹ antiquis ad
uersus reges rebellat & seditiones & plia con
citantur in ea. Nam & reges forussimi fuerunt
in hierusalem qui & dominati sunt omni regio
ni que trans fluuium. Tributum quoq & uectigal
& reditus accipiebant. Nunc audite sententiam
ut phibeatis uiros illos & urbs illa non edificet
donec si forte a me iussum fuerit. Videte ne negle
genter hoc impleatis & paulatim crescat malum
contra reges. Tunc exemplum edicti artaxersis
regis lectum est coram raumbeel thebeel & samsaugeri
bam & consiliarus eorum & abiere festinanter hieru
ad iudeos & phibuerunt eos in brachio & robore
Tunc intermissum est opus domus dei in hierusa
lem & non fiebat usq ad annum secundum regni
darii persarum. Prophetauerunt autem aggeus
propheta & Zacharias filius addo prophetes ad iu
deos qui erant in iuda & hierusalem in nomine

Hersfeld Stadt A

Hersfeld Stadtarch. (ohne Signatur)

A 17

usq; in diem illum cum illud bibam uobiscum
nouum in regno patris mei·

ℭt hymno dicto · exierunt in montem oliueti·

TUNC DICIT ILLIS IHC · OMNES · XXV
uos scandalum patiemini in me in ista
nocte ·

Scriptum est enim · percutiam pastorem · & dis
pgentur oues gregis· Postquam autem resur
rexero · precedam uos in galileam ·

Respondens autem petrus· ait illi · ℭt si oms
scandalizati fuerint in te · ego numquam
scandalizabor · ℵait illi ihc · Amen dico tibi·
quia in hac nocte ante quam gallus cantet ·
ter me negabis·

ℵait illi petrus· ℭtiam si oportuerit me mori
tecum · non te negabo · Similiter & omnes
discipuli dixerunt ·

Tunc uenit ihc cum illis in uillam que dicitur
gethsemani ·

ℭt dixit discipulis suis · Sedete hic · donec uadā
illuc & orem · ℭt assumpto petro · & duob: filius
zebedei · coepit contristari & mestus esse ·

Tunc ait illis· Tristis est anima mea · usq; ad
mortem · Sustinete hic · & uigilate mecum ·

Hersfeld StadtA

usq· in diem illum cum illud bibam uobiscum
nouum in regno patris mei·

Et hymno dicto· exierunt in montem oliueti·

TUNC DICIT ILLIS IHC· OMNES· XXV
uos scandalum patiemini in me in ista
nocte·

Scriptum est enim· percuiam pastorem· & dis
pgentur oues gregis· Postquam autem resur
rexero· precedam uos in galileam·

Respondens autem petrus· ait illi· Et si omn̄s
scandalizati fuerint in te· ego numquam
scandalizabor· Ait illi ihc· Amen dico tibi·
quia in hac nocte ante quam gallus cantet·
ter me negabis·

Ait illi petrus· Etiam si oportuerit me mori
tecum· non te negabo· Similiter & omnes
discipuli dixerunt·

Tunc uenit ihc cum illis in uillam que dicitur
gethsemani·

Et dixit discipulis suis· Sedete hic· donec uadā
illuc & orem· Et assumpto petro· & duob; filiis
zebedei· coepit contristari & mestus esse·

Tunc ait illis· Tristis est anima mea· usq· ad
mortem· Sustinete hic· & uigilate mecum·

Hersfeld StadtA, Sign.: Rwa 132

nime maria · Quae cū solam se[illegible] dm · au
diebat uerbum illius · Martha autē satagebat
circa frequēs ministerium · Quae stetit · & ait ·
Dñe · non ē tibi curę · quod soror mea reliquit me
solam ministrare · Dic ergo illi · ut me adiuuet · Et
respondens · dixit illi dñs · Martha martha · solli
cita es · & turbaris erga plurima · Porro · unum est
necessarium · Maria optimā partem elegit · quae n
auferetur abea ·

XI

ET FACTUM EST CUM ESSET IN
loco quodā orans · ut cessauit · dixit unus ex dis
cipulis eius ad eum · Dñe · doce nos orare · sicut &
Iohannes docuit discipulos suos · Et ait illis · Cū
oratis dicite ·

PATER · SANCTIFICETUR NOMEN TUUM · ADVE
niat regnum tuum · Panem nrm cotidianū da
nobis cotidie · Et dimitte nobis peccata nra ·
Siquidem & ip[illegible] debemus nobis ·
Et ne nos in[illegible]
Et ait ad illos ·
illum media[illegible]
mihi ut[illegible]

[illegible] cum · abiit ad
nice commoda ·
[illegible] de ma

[illegible] exxx
de exxviii

[illegible] exxxi
sally

ipsa dimisit · quomodo stabit regnum ipsi
Quia dicitis in beelzebub eicere me demonia · Si
autem ego in beelzebub eicio demonia · filii uri
quo eiciunt · Ideo ipsi iudices uri erunt · Porro
Si autem digito dei eicio demonia · profecto puenit in uo
regnum dei · Cum fortis armatus custodit atriu
suum · in pace sunt ea quae possidet · Si autem fo
cior illo superueniens uicerit eum · omnem armatu
eius auferet in quibus confidebat · & spolia eius di
tribuet · Qui non est mecum · aduersum me est
Et qui non colligit mecum · dispergit ·

CUM IMMUNDUS SPIRITUS EXIERIT DE HOMINE · P
ambulat per loca inaquosa quaerens requiem · e
non inueniens dicit · Reuertar in domum me
unde exiui · Et cum uenerit · inuenit scopis m
datam · Et tunc uadit & assumit septem ali
spiritus nequiores se · & ingressi habitant ibi ·
sunt nouissima hominis illius · peiora prioribus

FACTUM EST AUTEM CUM HAEC DICERET · EXTOLLENS u
cem quaedam mulier de turba dixit illi · Be
tus uenter qui te portauit · & ubera quae su
[illegible] dixit · Quin[illegible]

HERSFELD, StaatsA, Sign.: Rwa 132

Luc. 10,39 - 11,6; 11,18 - 28

Buchrücken

Rückseite

tumultus fieret in populo·

Cum autem esset ihc in bethania in domo symo
nis leprosi · accessit ad eum mulier habens
alabastrum unguenti pretiosi · & effudit sup
caput ipsius recumbentis· Uidentes aut discipuli · indignati sunt dicentes· Ut quid pdi-
tio hec · Potuit enim istud uenundari multo·
& dari pauperibus · Sciens autem ihc · ait illis ·
Quid molesti estis mulieri · opus bonum ope
rata est in me · Nam semper pauperes habe
tis uobiscum · me autem non semp habetis·

Mittens enim hec unguentum hoc in corpus meu·
ad sepeliendum me fecit · Amen dico uobis ·
ubicumq; predicatum fuerit hoc euangeliu
in toto mundo · dicetur & quod hec fecit in me
moriam eius·

Tunc abiit unus de duodecim qui dicitur iudas
scarioth ad principes sacerdotum · & ait illis ·
Quid uultis mihi dare · & ego uob eum tradā·
At illi constituerunt ei triginta argenteos ·
Et ex inde querebat oportunitatem · ut eum
traderet · Prima autem die azimorum · ac
cesserunt discipuli ad ihm dicentes· Ubi
uis paremus tibi comedere pascha · At ihc

Hersfeld Stadt A

HERSFELD, StadtA

aumultus here in populo·
am autem esset ihc in bethania in domo symo
nis leprosi · accessit ad eum mulier habens
alabastrum unguenti pretiosi · & effudit sup
aput ipsius recumbentis · Uidentes autē dis
cipuli · indignati sunt dicentes · Ut quid pdi
tio hec · Potuit enim istud uenundari multo
& dari pauperibus · Sciens autem ihc · ait illis ·
Quid molesti estis mulieri · opus bonum ope
rata est in me · Nam semper pauperes habe
tis uobiscum · me autem non semp habetis ·
mittens enim hec unguentum hoc in corpus mei ·
ad sepeliendum me fecit · Amen dico uobis ·
ubicumq; predicatum fuerit hoc euangeliū
in toto mundo · dicetur · & quod hec fecit in me
moriam eius ·
unc abiit unus de duodecim qui dicitur iuda
scarioth ad principes sacerdotum · & ait illis ·
Quid uultis mihi dare · & ego uob eum tradā ·
At illi constituerunt ei triginta argenteos
& exinde querebat oportunitatem · ut eum
raderet · Prima autem die azimorum · ac
cesserunt discipuli ad ihm dicentes · Ubi
uis paremus tibi comedere pascha · At ihc

usq; in diem illum cum illud bibam uobiscum
nouum in regno patris mei ·

dcclxxxvii
dcclxvii
dcclxxxvii
dcclxviii
dcclii

Et hymno dicto · exierunt in montem oliueti ·
Tunc dicit illis ihc · Omnes uos scandalum patiemini in me in ista
nocte ·

dcclxxxviii
dcclvi

Scriptum est enim · percutiam pastorem · & dis
pgentur oues gregis · Postquam autem resur
rexero · precedam uos in galileam ·

dcclxxxviii
dcclxx
lccclxxv
dcxxvi

Respondens autem petrus · ait illi · Et si oēs
scandalizati fuerint in te · ego numquam
scandalizabor · Ait illi ihc · Amen dico tibi
quia in hac nocte ante quam gallus cantet
ter me negabis ·

dccxc
dclxxi

Ait illi petrus · Etiam si oportuerit me mori
tecum · non te negabo · Similiter & omnes
discipuli dixerunt ·

dccxci
dclxxiii
lccclxxviii
dclvi

Tunc uenit ihc cum illis in villam que dicitur
gethsemani ·

dccxcii
dclxxiii

Et dixit discipulis suis · Sedete hic · donec uadā
illuc & orem · Et assumpto petro · & duobus filiis
zebedei · coepit contristari & mestus esse ·

dccxciii
dcclxxiiii
dcxvii

Tunc ait illis · Tristis est anima mea · usq; ad
mortem · Sustinete hic · & uigilate mecum ·

Matth. 26, 5-18; 26, 29-38

chenschrifts-
selbst und
Pergaments-
finden von
halte nicht
Einige, aus
Digten des
zum Buche
D. Aber sie
her Schrift,
von Eng-
Wir können
Bücher sind,
ehrwürdig.
, sind für
n in Gold-
besonders

nur wenig
nge Kloster
ht geistiger
tvoll.

rfelder 1900-

utsches Alter-

ch der klassi-

n und Kunst-
Mittelalters.

UB Hersfeld 1 Nr. 375. 65-67: saec XI.

Rückvermerk

Z-Form → C.

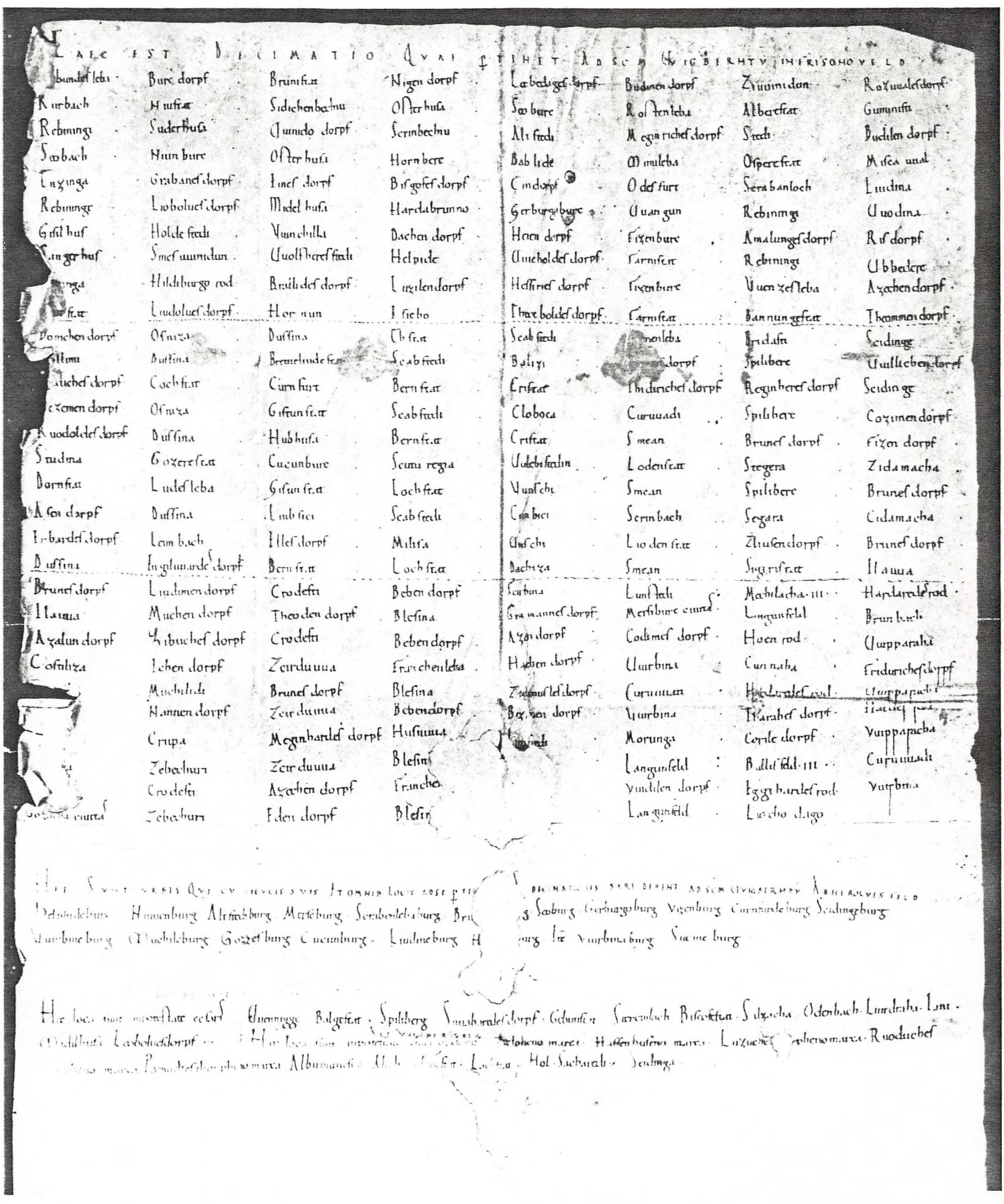

HAEC EST DECIMATIO QVAE PERTINET AD SCM GVIGBERHTVM INFRISGHOVELD

Hundelebu	Bure dorpf	Brunstat	Nigen dorpf
Kurbach	Hurstat	Sidichenbachu	Osterhusa
Rebmingi	Suderhusa	Quindo dorpf	Scrinbechu
Swbach	Nun bure	Osterhusa	Hornbere
Tuzinga	Grabanesdorpf	Lnesdorpf	Bisgofesdorpf
Rebminge	Luboluesdorpf	Middelhusa	Hardabrunno
Grisilhus	Holdestedi	Vunchilki	Dachendorpf
Langerhus	Smesmundun	Uuolfhardesstadi	Helpide
Berga	Hildiburgo rod	Brathidesdorpf	Luzilendorpf
Bursta	Ludoluesdorpf	Hornun	Isiebo
Pomchendorpf	Ofnuza	Dussina	Ebersta
Gellma	Bussina	Bremelnudesta	Seabstedi
Tuchesdorpf	Cochsta	Cirnfurt	Bernsta
Ezemendorpf	Ofnuza	Gisunsta	Seabstadi
Ruodoldesdorpf	Dussina	Hubhusa	Bernsta
Studma	Gozzersta	Cucunbure	Scemu regra
Dornsta	Ludelleba	Gisunsta	Lochsta
Asendorpf	Dussina	Lubsici	Seabstedi
Erbardesdorpf	Lambach	Illesdorpf	Milisa
Dussina	Ingelmundesdorpf	Bernsta	Lochsta
Brunesdorpf	Ludmundorpf	Crodesa	Bebendorpf
Hanua	Muchendorpf	Theodendorpf	Blesina
Azalundorpf	Hidubesdorpf	Crodesa	Bebendorpf
Cofalniza	Iebendorpf	Zeirduuua	Franchenleba
	Machilidi	Brunesdorpf	Blesina
	Nannendorpf	Zeirduuua	Bebendorpf
	Crupa	Megenhardesdorpf	Husuuua
	Zebechuru	Zeirduuua	Blesina
	Crodesa	Azachendorpf	Franchen
Sorbina curtis	Zebechuru	Edendorpf	Blesin

Cerbedegesdorpf	Budmendorpf	Zuuinidun	Roxuudesdorpf
Sorbure	Rosfenleba	Albersta	Gumnisa
Mistedi	Megenrichesdorpf	Stedi	Buchilendorpf
Babliche	Mmileba	Ospersta	Mesea uual
Cindorpf	Odesfurt	Serabanloch	Ludina
Gerburgeburc	Uuangun	Rebinmge	Uuodina
Heendorpf	Fizenburc	Amalungesdorpf	Risdorpf
Uuicholdesdorpf	Carnista	Rebminge	Ubbelepe
Hessinesdorpf	Fizenburc	Uuenzesleba	Azachendorpf
Tharboldesdorpf	Carnista	Bannungesta	Thammendorpf
Seabstedi	Monleba	Bridasa	Seidinge
Baliri	dorpf	Spilibere	Uuilliebesdorpf
Eristat	Thiudrichesdorpf	Reginberesdorpf	Seidinge
Cloboca	Curuuadi	Spilibere	Coximendorpf
Critsta	Smean	Brunesdorpf	Fizendorpf
Uuelchstedin	Lodensta	Stregera	Zidamacha
Uunsehi	Smean	Spilibere	Brunesdorpf
Cumbici	Scrinbach	Segara	Cidamacha
Unsehi	Luodensta	Zhusendorpf	Brunesdorpf
Bachiza	Smean	Sigrista	Hauua
Sorbina	Lunstedi	Machilacha-III	Hardaresdesrod
Gramannesdorpf	Mersiburc curtis	Lingunfeld	Brunbach
Azzidorpf	Codimesdorpf	Hoen rod	Uuppapahi
Hachendorpf	Uuirbina	Cunnaha	Friduricheshorpf
Zeizunsledorpf	Curuuman	Hardaresdesrod	Uuppapachi
Baxsendorpf	Uuirbina	Thrahesdorpf	Hasenfeld
Hunsedi	Morunga	Cerrledorpf	Vuppapacha
	Langunfeld	Bullisfeld-III	Cupuuadi
	Vundilendorpf	Eggibardesrod	Vuirbina
	Langunfeld	Lucchodago	

HAEC SVNT VRBES QVAE CVM VILLIS SVIS PERTINENT AD SCM GVIGBERHTVM IN HERSFELDEN

Odolphesburc Hunnenburg Merlachburg Matteburg Scrinbechesburg Brisgauuia Seaburg Gerburgeburg Fizenburg Cumminesburg Seidingeburg
Uuirbineburg Machilesburg Gozzesburg Cucunburg Ludmeburg Hersfeldun Ire Vuirbineburg Siuuineburg

Hae locae sunt circumstantes ecclesiae Uuanigge Bolgestat Spilberg Sunsbrunnesdorpf Gebunstat Sarcenbach Bisarestat Salzacha Odenbach Lundrahu Lone
Waldhusi Lochobachdorpf Hae locae sunt circumstantes [illegible] Salzacha Hessenburc marca Hessenhuserun marca Luzzuelle Saphenomarca Ruodhechesmarca
Pomchesdorpf Saphenomarca Albunmarca [illegible] Lucha Hol Sachsarahu Seidinge

ring conuenit ut quanto securius ab exterius actionibus
ant. Tanto lauus immunde inse cogitationes strepitu potui
ggrant. Unde sub iudee specie ppheta torpens quo anima
cuiusdam dicit; uidetur ea hostes ad eius frumenta subducta cau
pio ac cum legis ab exercitio opere in sabbato cessatur; hostes
go sabbata uidentes irridunt. cui maligni spiritus ipsa uacationis sua
adiunctiones illicitas persuadunt. ut una quaeq. anima quae remo
ta ab exterius actionib; do seruire credatur. eo magis eorum tyranni
illicita cogitando famulet; Sed aute uiri quia amundi operib;
corpore sed uirtute sopiunt. laboriosius dormiunt. qua uigilare
nouerunt; quia in eo qd actiones huius sci deserunt superant.
cohibito conflictu coudit contra semetipsos pugnant. ne mens p
uagas cogitationa torpeat. ne subacta otio ad desideria immunda fra
gescat. ne in ipsis bonis desideriis plus iusto inferueat. ne subdisce
dens spem sibimet parcendo affectione languescat; Agit hec.
ab huius mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahit.
et terrenarum actionum strepitu deserit. et p quietas studiu uirtutib;
intenta uigilans dormit; Neq; enim ad contemplandu interna p du
cere nisi abbis que exterius implicant studiose subtrahatur;
unde et qd psemetipsa uerius dicit. Nemo potest duob; dominis
seruire. hinc paulus ait; Nemo militans do implicat se negotiis
secularib; ut ea placeat cui se probauit; hinc ppheta dns am
monet dicens: Vacate et uidete qm ego su ds; Quia igit nequaquam
interna contemplatio nisi ab externa implicatione cessetur.
nec nunc ubi abscondita et diuini susurrii tepus exprimit
et dicit in horrore uisionis nocturne. quando solet sopor occu
pare homines. quia nimirum mens nra nullomodo ad uim intime
contemplationis rapit. nisi studiose prius aterrenorum desideriorum

Hersfeld, Kirchl. Rentamt:
Gregor der Gr., Moralia

Monatra V c. 31, PL. 75, Sp. 709 C - 710 A

tumultu sopiat; Sed humanus animus quasi sue contemplationis
machina subleuatus. quo sup se altiora conspicit. eo in semetip
so terribilius contremescat; Vnde et apte subdit. Pauor tre
uit me et tremor. et omnia ossa mea putrefacta sunt. Quid per hec
si forsan acta signant. Per quib; et per ppheta dicit. dns confregit
omnia ossa eorum; Et sepe ea que agunt homines et altius mo
mento estimant. quia districtionis intime quam sit subtilitatis
cium ignorant; Sed cum per contemplationem rapitur supna conspi
ci abipsa aliquomodo per suprioris sue securitate liquefiunt. et
tanto magis in diuino conspectu trepidant. quanto nec bona
sua digna ei examini que conspiciunt pensant; Hinc et ille qui
is qui forsan operando peccat. pene subleuatus clamabat. con
tra ossa mea dicens. dne quis similis tui. Acsi diceret. Carnes mee
uerbum non habent. quia infirma mea apud te fundamus silent. Ossa
autem mea tue magnitudinis laudem dicunt. quia ipsa quoque
que ex me forsan credidi. tua consideratione conuertenda re
Hinc et qdam manu uiso angelo pauefactus dicit. morte morie
quia uidimus dnm; Que uxor primus consolans dicens; Si uel
let dns occidere nos. de manib; nris holocaustu et libamenta non
suscepisset; Quid autem qd aduisione angli uir fuit timidus. cum
lier audax. nisi qd nobis quotiens celestia demonstrant. spes quo
de pauore se concutiunt. sed tamen spes presumit. Inde nanq; spes
ad maiora audenda se erigit. unde turbat spes. quia cuncta que
na sunt prior uidit; Quia igit cui altiora secretorum celestium
subleuata mens conspicit. cuncta humanarum rerum solidita
contremescat. recte nunc dicit. Pauor tenuit me et tremor
et omnia ossa mea putrefacta sunt. Acsi aperte diceret. Subtilitatis
intime archana penetrans. unde me apud me spreui credidi.

Morocha E 31 f., Pl. 75, Sp. 710 A-D

amē conſpectū iudicis inde turbaui; Diſtrictione quippe
ne iuſticie contēplamur cui deapſis operib; iuſte ptimeſ
que nos forte egiſſe putabamus; Ducta nāq ad interna re
na retractando ſi diſtrictū iudicū inuenit multis tortmud
ſuarū ſimb; in intima reatuidine impingit; Vnde bene p
lus cū et uirtutū oſſa habere ſe gerere et tamen ſub diſt
to examine hec cadē ei oſſa trepidarent dic; Mihi pmini
ē ut a nobis iudicer aut ab humano die Sed neq me ipſu
iudico Nihil cui mihi conſcius ſū; Sed quia audax uenis
ni ſuſurri hec cadē ei oſſa tremuerant illico adiunxit Se
in hoc iuſtificatus ſū. Qui autē iudicat me dñs ē; Deſi dic
Et recta egiſſe me recolo et tamen demerſus n pſumo qu
ad eius examen uita nra deuit ſub quo nre fortitudinis et
turbant; Sed cū mens in cōtēplatione ſuſpendit cū carni
guſtas ſuperans pſpeculationis uim deliberare aliquid
me ſecuritatis rimat ſtare diu ſup ſemetipſa n potest qu
et ſibanc ſpūs ad ſuma eicit caro tamen ipſo adhuc co
tionis ſue ponderē deorſū pmit; Vnde et ſubdit; Et cū
me pſente transiit inhorruerunt pili carnis mee Nobi
ſemb; ſpūs transit quando inuiſibilia cognoſcimus et tā
hec n ſolide ſed rapum uidemus; Neq cui inſuauitate co
plationis intime diu mens figit quia ad ſemetipſa in me
te luminis reuerberata reuocat; Cuq interna dulcedinē
guſtat amore eſtuat ire ſup ſemetipſa nitit ſed ad inf
tatis ſue tenebras fracta relabit et magna uirtute pfic
uidere quia uidere n poſſit hoc qđ ardenter diligit ne
men ardenter diligeret niſi aliquatenus uideret; Non
ſtat ſpūs ſed transit quia ſupna luce nra nob contēplatc

Moralia V 32 f., PL. 75, Sp. 710 D - 711 C

ramus; aperit. et mox infirmamur; abscondit; Et quia in hac
quamlibet quis uirtute p[ro]fecerit. adhuc tamen corruptio
huc stimulu[m] sentit. Corpus quippe qd corrupit aggrauat ani
m. et deprimit terrena inhabitatio sensu[m] multa cogitare re
cludit; inhorruerunt pili carnis mee; Pili carnis sunt. quelibet
superflua humane corruptionis; Pili carnis sunt. unde uenerit co
gnoscere quasi sic amenter inuidimus. ut de amissione earum
quo dolore fatigemur; Bene autem p moysen dicit. Leuate ra
sit omnes pilos carnis suc; Leuata quippe assumptus uocat; Opor
tet ergo leuatas omnes pilos carnis radere. quia is qui inobsequiis
mis assumit. debet ante di oculos a uanis carnis cogitatio
nibus mundus apparere. ne illicitas cogitationes mentis p[ro]fe[ra]t.
pulchra animae species quasi pilus fructu[m] deformem
dat; Sed quamlibet ut diximus quelibet uirtutis sese conuer
tionis exerat. adhuc tamen ex delectatione uitiorum nascitur
horror; Unde et ipsi leuitarum pili radi p[ro]pter sunt. ne uellu
tur. et eni[m] pilus in carne radices remanent. et crescunt nisi ra
dantur. quia magno quide[m] studio superflue cogitationes am
ande sunt. sed tamen amputari funditus nequaquam possunt;
nec caro superflua generat. que semp spi ferro sollicitudinis re
cidit; Sed hec in nobis tunc subtilius conspicimus. ei speculatio
ni penetramus; Unde recte nunc dicit. Cum spi me p[ro]tenta
sisset. inhorruerunt pili carnis mee; humana et eni[m] mens
in multiplicationis arce sublimata tanto se rarius deprimit
se erudiat. quanto nimis subtile conspicit et qd amat. Et
pulchru[m] intuetur hoc qd sup se appetit. districte iudicat
quid in se infirmu[m] prius tranquille tolerabat. Transeun
tes ergo spu pili p[ro]mittunt. quia ante compunctionis ar

Moralia V 33, PL. 75, Sp. 711 C - 712 B

ineꝰ substamꝫ nullatenus admittatur. Sed quia
nre mentis nimirꝫ pfectæ sermone nō possumus. humanitatis
modulo quasi infame unbecillitate ppedit. eū aliqua
bucendo resonamus; Quia uero ex magna contē
plationis subleuati. subtile qđ de eternitatis cognitione
dicimus. sacre hystorie uerbis ostenditur. cū de cognitio
ne dei nobis helias educitur. cui cū transiturū ante
se dñm spm mitteret dicens. ecce dñs transit. spūs grandis &
fortis subuertens montes. et comterens petras ante dñm. ilico
subiungit. nō in spū dñs. et post spm cōmotio. Non in cōmotio
ne dñs. et post cōmotionē ignis. nō in igne dñs. Et post ignē
sibilus aure tenuis. Spūs quippe ante dñm euertens montes
et petras comterit. quia pauor qui ex aduentu eius irruit. &
duritiē cordis nri deterit. et duriciā liq. facit. Sed spūi cō
motionis et ignis nō in eis dñs dicitur. ex uero in sibilo aure
tenuis intelligitur. quia nimirū mens cū in cōtemplationis sub
limitate suspenditur. quicquid pfectæ conspicere ualet
despicit. cum uero subtile aliquid conspicit. hoc ē qđ de incōpre
hensibili substantia eternitatis audit. Quasi enī sibilū aure
tenuis percipimus. cū sapore marcū scripturæ ueritatis contē
platione subtiliter degustamus. Tunc ergo uerū ē
qđ de deo cognoscamus. cū plene nos aliquid de illo cognos
cere non posse sentimus. Unde bene illic subditur. Qđ cū au
disset helias. operuit uultū suū pallio. et ingressus steterit in
ostio spelunce. Post aure tenuis sibilū. uultū suū pallio
operit. Quia ipsa subtilissima contemplatione ue
ritatis. quā nunc ignorantia hominis negatur. agnoscit. ut
uultus nr pallio subducere. et meditationis mentis quere uideat.

Monachia V 36, TL. 75, Sp. 715a C- 716B

hanc ex consideratione ꝑprie infirmitatis uidere. ut neq[ue]
in nullo gemus oculos ultra se ꝑ cupiamus aperiat. sed ad hoc q[uo]d
apphendere ñ ualet reuereamur claudat; Qui hec agens inspe
lunce ostio stetisse describit; Quid nāq[ue] spelunca nra ē nisi hu
corruptionis habitatio. in qua adhuc exulantes remoramur
Sed cū aliquid ꝑ capere de cognitione diuinitatis incipimus qua
si ia inspelunce nre ostio stamus; Quia cū ꝑgredi ꝑfecte
possumus ad cognitionē tamen ueritatis intrare iam aliq[ue]
delectamus aut captamus; In ingressu ergo spelunce stare
represso nre corruptionis obstaculo. ad cognitionē ueritatis
in apere exire; Unde et nube in tabernaculū descendente
dicit de longinquo cernentes in papilionū suorū ostiis stetisse
memorant. quia hi qui aduentū diuinitatis ut cuiq[ue] conspici
unt. quasi iam ex habitaculo carnis ꝑcedunt; Quia igit humā
na mens quam libet se uirtute tendendo. uix de numine ex
trema cognoscat. rectene nunc dicit; et uoce quasi aure tenus
diui; Sed qm cū de se ipsa parū nobis diuina cognitione ex hi
bet. infirmitatis nre ignorantiā ꝑfecte docet. qui uoce aut au
ribus audiunt. dicat que ex ipsa audientes didicerint; Sequitur
Nūquid homo dī cōparatione iustificabit. aut factor suo pu
rior erit uir. humana iustitia diuine iustitie cōparata in
iustitia ē. quia et lucerna in tenebris fulgere cernitur. sed in
solis radio posita tenebrat; Quid ergo diphaz raptus in cor
platione cognouit. nisi qđ iustificari homo dī cōparatione
ñ possit. Recta nāq[ue] credimus. que exterius operamur. sed cum
in nimbe interna cognoscamus. quasi in solis radio caligamus.
Ea uero illa ut cuiq[ue] ꝑ simus. ista ut nos quisque iudicamus. quia
tamen quisquis subtilius de tenebris iudicat. quanto acutius

HERSFELD, Kirchliches Rentamt des Kirchenkreises Hersfeld

Moralia V 37 f, PL. 75, Sp. 717 A - 718 A
(Jak. 4, 17 - 18)

mau lucas ignorat. Qui enī luce uidet. scr quid dem
met. Nam qui candorē lucas ignorat. et obscura plu
bat. Bene autē subdit. aut factorī suo purior erit
de passione murmurat. quid aliud qua iusticā fe
fat. Purior̄ se ergo ur factorī suo estimat. si contra
querelā parat. cumq; sibi paulubio post ponit. cu
desua afflictione redargunt. Vt ergo homo reprehen
audeat iudicē culpe. hunc humiliter cogitat auct
qua qui mire hominē fecit exnihilo. factū impie
Qd tunc eliphaz didicat. cū uocē quasi auribus sus audi
sidcationē nāq; diuine magnitudinis discut. quā hu
insua animaduersione timeat. et qui supna degusta
ra. equ. nimiru uolerat. qua plene minus conspicat. q
mee qd foris agit. Male enī se rectū putat. qui rectitu
rigul. ignorat. Et sepe lignū rectū credit. si ad regul
Sed ai regule iungit. p quam rectitudinē ūmo rectū
qua nimiru rectitudo absidens increpat. qd oculus
appbat. Eliphaz itaq; qua supna conspexit. distric
dens seriorib; exorit. et qua iuste beatū iob nūcupa red
mcōparatione tamen creatoris omniū creature mor
describit dicens. Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles
gelis suis reperit prauitatē. quanto magis hi qui hab
mos luteas. qui terrenū habent fundamentū consum
tunca. Natura angelica et si comutabilis ei auctoris
in statu suo immutabiliter pmanet. ēo ipso tamen q
ra ē. in semetipsa uicissitudine mutabilitatis habet. N
exalio ad aliud mutat. et in semetipsa stabile nō. Vn
eni res. quasi uot passib; ad aliud tendit. quot mu

HERSFELD, Rentamt

Moralia V 37 f. PL. 75, Sp. 717 A - 718 A
(Joh. 4, 17-18)

ib; subiacet; Sola aut̄ natura incōphensibilis absta
t mouer. quę ab eo qđ sēp idē est nesciri immutari; Nam
ū substantia amutabilitatis motu fuisset aliena bene ab
condita nequaquā inregibis spiritib; ab eaūidimis fac
disset; Mire aut̄ omps dīs natura sum moru spirituum
Imutabilē condidit ut ea qui p manere nollent ruere
condicione psisterent tamō inea iā digniis quamō ex
starent ea eō maiori apud dm merū fierent quo mua
sue motū uoluntatis stationē fixissent; Quia ergo ipsa
atura angelica ē in semetipsa mutabilis quā uidelicet
litatē uitat p hoc qđ ea qui semp idē ē uinculis amoris
ctat nunc dicat; ecce qui seruiunt ei nō sunt stabiles; Atq
onus documentū mutabilitatis adiungit cū de apostata
; sub inferuir; et in angelis suis reperit prauitate; Exquo
bene infirmitatis humane consideratione colligit cum
ruere; quantō magis qui habitant domos lutei qui q
bent fundamentū consumēt uelut tinea Lutei sppe
habitamus quia in corpore terreno subsistimus; Qđ bene
consideans ait habemus thesaurū istū in uasis fictilib;
Scimus quia si terrestis domus nra huius habitationis dis
ē qđ edificationē ex deo habemus domū nō manu factam
quoq fundamentū ē substantia carnalis; Qđ in se solliciti
la conspexerat cū dicebat; Non ē occultatū os meū ab
a in occulto et substantia mea in inferioribus terre; Tinea
uestē nascit et candē uestē de qua oritur oriendo corru
asi quedā uero uestis animę caro ē; sed hoc nimiru uestis
nea sua quia ab ipsa carnalis ceptatio oritur ex qua
r; Quasi eni quadā sua tinea uestis nra consumit cum

Monalia V 38, PL. 75, Sp. 718 A - C

ib; subiacet; Sola autē natura incōprehensibilis absq; ullo
motu est quę ab eo qđ semp idē est nesciat immutari; Nam
ūi substantia amutabilitatis motu fuisset aliena bonę ab
condita nequaquā inregibis spiritub; ab caritudinis suę
dissent; Mirę autē omps ds natura summorū spirituum
immutabilē condidit ut ea qui p manere nollent ruerent.
in condītione psistere tamē in ea iā digniūs quamō ex
stare ea cō maiori apud dm merita ficerent quo mota
suę motū uoluntatis stationę fixissent; Quia ergo ipsa
natura angelica ē in semetipsa mutabilis quā inde dicit
mutatē uerit phoc qđ ea qui semp idē ē uincatis amoris
ercet nunc dicit; ecce qui sequuntur ea nō sunt stabiles; Adq;
ounus documentū mutabilitatis adiungit cū de apostatu
; subinferens; ea in anglis suis reperit prauitatē; Ex quo
bene infirmitatis humanę consideratione colligit cum
mcent; quanto magis qui habitant domos luteas qui et
bent fundamentū consumentē uelut tinea Luteas q̄ppe
habitamus quia mcorpore terreno subsistimus; Qđ bene
consideranter ait; habemus thesaurū istū in uasis fictilib;;
Scimus quia si terrestris domus nra huius habitationis dis
r; qđ edificationē ex deo habemus domū nō manufactam.
quoq; fundamentū ē substantia carnalis; Qđ inde sollicitus
la conspexerat cū dicebat; Non ē occultatū os meū aut.
ū in occulto; et substantia mea in inferioribus terre; Tinea
uestē nascit et candē uestē de qua oritur orlando corrū
asi quedā uero uestis animę caro ē; sed hęc nimirū uestis
nea sua; quia ab ipsa carnalis ceptatio oritur. ex qua
r; Quasi eni quadā sua tinea uestis nra consumit. cum

7 + 8 bilden nun
1 + 2 ein Dreieck!

quãq; contingit ut quanto securius ab exterius actionibus
cessauit tanto latius inmunde inse cogitationes strepitu potui
congeranit; Unde sub iudee specie ppphetã corpens suo anima
deficiut cui dicit; uiderunt eã hostes et deriserunt sabbata eius;
Precepto enim legis ab exteriori opere in sabbato cessatur; hostes
ergo sabbata uidentes irridẽt cũ maligni spiritus uacationis sue
ad cogitationes illicitas putabunt ut una quæq; anima que remo
te ab exterius actionib; do seruire creditur eo magis eorũ tyranni
dis illicita cogitando famulet; Sã autẽ uiri quia amundi operib;
non torpent sed interius sopiunt. laborioseius dormiunt quã uigilare
potuerunt quia in eo qđ actionis huius sẽi deserendo superant.
robusto conflictu contra semetipsos pugnant. ne mens p
negligentiã torpeat. ne subacta otio ad desideria inmunda re
uocetur. ne in ipsis bonis desiderijs plus iusto inferueat. ne sub discre
tionis specie sibimet parcendo affectione languescat; Agit hec
ac abhuc mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahit.
ac terrenarũ actionũ strepitu deserit. et p quietis studiũ uirtutib;
intenta uigilans dormit; Neq; enim ad contemplandũ interna p du
citur. nisi ab his que exterius implicant studiose subtrahatur;
unde enim qđ per semetipsã ueritas dicit. Nemo potest duob; domi
nis seruire; hinc paulus ait; Nemo militans do implicat se negoti
is secularib; ut ei placeat cui se probauit; hinc ppphetica dns am
monet dicens. Vacate et uidete. qm ego sũ ds; Quia igit nequaquã
interna conspicit. nisi ab externa implicatione cessetur.
Recte autem nunc uerbi abscondita et diuini susurrii tempus exprimit
cũ dicit. in horrore uisionis nocturne. quando solet sopor occu
pare homines. quia nimirũ mens nra nullomodo ad uim intime
contemplationis rapit. nisi studiose prius terrenorũ desideriorũ

25 x 32 cm

19.5 x 32 cm

tumultu sopiat; Sed humanus animus quada sue contemplationis
machina subleuatus. quo sup se altiora conspicit. eo in semetip
so terribilius contremescat; Vnde et apte subdit. Pauor et tremo
re me et tremor. et coꝫa ossa mea perterrita sunt. Quid posse mi
si forte acta signant. Dequib; et ppheta dicit. dns confudit
oꝫa ossa eorū; Et sepe ea que agunt homines et aliquis in
mente estimant. quia districtionis intime quā sit subtilitas
cium ignorant; Sed cū p contemplatione rapti supna conspi
abipsa aliquomodo p sue securitate liquefiunt. et
tanto magis in diuino conspectu trepidant. quanto nec bona
sua digna ad examinī que conspiciunt pensant; Hinc ē aīa. qd
is qui forte operando peccat. pspm subleuatus clamabat. con
tra ossa mea dicent. dne quis similis tui. Acsi diceret. Carnes mee
uerbū nō habent. quia infirma mea apud te fundituſ silent. Ossa
autē mea tue magnitudinis laudē dicunt. quia ipsa quoque
que et in me forte cognidi. tua consideratione contremesco me.
Hinc ē qd manue uiso angelo pmetes dicit. morte morie
quia uidimus dnm; Que uxor eius consolat dicens; Si uol
let dns occidere nos. de manib; nris holocaustū et libamenta nr
suscepisset; Quid autē qd aduisione angli uir fit timidus. et mu
lier audax. nisi qd nobis quotiens celestia demonstrant. spūs qui
dē pauore se concutit. sed tamen spes psumit. Inde nāq; spes
ad maiora audenda se erigit. unde turbat spūs. quia ea que no
na sunt prior uidit; Quia igit cū altiora secretorū celestium
subleuata mens conspicit. cuncta humanarū uirtutum solidita
contremescat. recte nunc dicat. Pauor tenuit me et tremor
et oꝫa ossa mea perterrita sunt. Acsi apte diceret. Subtilitatis
intime archana penetrans. unde me apud me spūs credidi.

ante conspectū iudicis inde turbaui; Distractionē quippe
ne iusticie contemplamur. cui deprehensi operib; iure pumet
que nos forte egisse putabamus; Ducta nāq; ad interna re
stra retributio. si districtū iudicē inuenit. multis torturis
suarū sordib; in intima rectitudinē impingit; Vnde bene p
lus cū et uirtutū ossa habere se cernebat. et tamen sub dis
to examine hec cadē ei ossa trepidarent. ait; Mihi pmini
ē ut a nobis iudicer. aut ab humano die. Sed neq; me ipsu
iudico. Nihil enī mihi conscius sū. Sed quia auditus uenis
ni sustinui. hec cadē ei ossa tremuerant. illico. adiunxit. Se
in hoc iustificatus sū. Qui autē iudicat me. dns ē; d. esi dic
Et recta egisse me recolo. et tamen demeritus n̄ psumo. qu
ad eius examen uita nra ducat. sub quo nre fortitudinis et
turbant; Sed cū mens in contemplatione suspenditur. cū carni
gustus superans pspeculationis suim ddiberatur aliquid
me securitatis rimat. stare diu sup semetipsā n̄ potest. q
et si hanc spūs ad sūma euehit. caro tamen ipso ad huc to
tionis suę pondere deorsū p̄mit. Vnde et subdit; Et cū
me p̄sentia transiret. inhorruerunt pili carnis mee. Nobi
semib; spūs transit. quando inuisibilia cognoscimus. et ta
hec n̄ solide. sed rapum uidemus. Neq; enī in suauitate co
plationis intime diu mens figit. quia ad semetipsā in me
te luminis reuerberata reuocat; Cuiq; interna dulcedinē
gustat. amore estuat. ire sup semetipsā nititur. sed ad infi
tatis suę tenebras fracta relabit. et magna uirtute, p fic
uidet. quia uidere n̄ possit hoc qđ ardenter diligit. ne
men ardenter diligeret. nisi aliquatenus uideret; Non
stat spūs sed transit. quia supnā luce nra nob contēplatē

BIBLIOTECA DEL PRADO

ıamuḃ; apcrit· et mox infirmamuḃ; abscondit, Et quia in hac
ı quantalibet quis uirtute pficerit· adhuc tamen corruptio
fuę stimulū sentit· Corpus quippe qđ corrūpit aggrauat ani
m· et deprimit terrena inhabitatio sensū multa cogitantē· rec
ubdit; inhorruerunt pili carnis męę; Pili carnis sunt· quelibet
flua humanę corruptionis; Pili carnis sunt· unę uoluptis co
tiones· quas sic amenter inuidimus· ut de amissione earum
lo dolore fatigemur; Bene autē pmoysen dicit· Leuitę ra
t omēs pilos carnis suę; Leuita quippe assūptus uocat; Opor
tet ergo leuitas omēs pilos carnis rādere· quia is qui inobsequis
mis assumit· debet ante di oculos acuncta carnis cogitatio
: mundus appareat· ne illicitas cogitationes mens pferat·
ulchrā animę speciē quasi pilos fructificantib; deformem
lat; Sed quantalibet ut diximus quępiā uirtus sępe conuer
onis euexerit· adhuc tamen a deuictis hostib; uitę nascuntur·
olerēt; Unde et ipsi leuitarū pili radi pcepti sunt· ne cutis
et cū pilis in carne radices rēmanent· et crescunt uerū ut
lantē quia magno quidē studio supflue cogitationes am
nde sunt· sed tamen amputari fundituſ nequaquā possē;
n caro supflua generat· quę semp spūs ferro sollicitudinis re
t; Sed hęc in nobis tunc subtilius conspicimus· cū speculatio
lta pcipimus; Unde recte nunc dicit; Cum spūs me pūsent
sitę· inhorruerunt pili carnis męę; humana et cū mens
mplationis arce sublimata tamen semetipsā durius despi
cruciat· quanto nimis subtile conspicit et qđ amat· Et
ulchrū inuidet hoc qđ sup se appetit· districte iudicat
quid in se infirmū prius tranquille tolerabat; Transeun
go spū pili pmescunt· quia ante compunctionis uim

32.1 x 20.7 cm

32.1 x 21.2

parf
tur cum ecclesiastica substantia nullatenus admittatur; Sed quia
hanc exprimere pfecte sermone nō possumus. humanitus
nre modulo quasi infantie imbecillitate ppedtu. eā aliqua
tenus balbutiendo resonamus; Quia uero ex immagna contē
platione subleuati. subtile qd de eterna ecclesiastica cognitione
prumus. sacre hystorie uerbis ostenditur. cui de cognito
nēt. heliasi educitur. cui cū transiturū ante
se. spm mitteret dicens. ecce dns transit. spūs grandis &
fortis subuertens montes. et conterens petras ante dnm. ilico
adiunxit. nō in spū dns. et post spm cōmotio. Non in cōmotio
ne dns. et post cōmotionē ignis. nō in igne dns. Et post ignē
sibilus aure tenuis; Spūs quippe ante dnm euertens montes
et petras conterit. quia pauor qui ex aduentu eius irruit. et
altitudinē cordis nri deicit. eadurita liq. facit; Sed spui cō
motio ignis nō in ea dns dicitur. In ea uero in sibilo aure
tenuis intelligitur. quia animi mens cū incontēplationis sub
limitate suspenditur. quicquid pfecte conspicere pualet.
dns ne. cū uero subtile aliquid conspicit. hoc ē qd de incōp
rehensibili substantia eternitatis audit. Quasi enī sibilū aure
tenuis percipimus. cui sapore memorie scripte ueritatis contē
platione subtilia subtiliter degustamus; Tunc ergo uerū ē
qd de deo cognoscamus. cū plene nos aliquid de illo cognos
cere nō posse sentimus; Vnde bene illic subditur; Qd cū au
disset helias operuit uultū suū pallio. et ingressus steit in
ostio spelunce; Post aure tenuis sibilū. uultū suū pphēta
pallio operit. quia in ipsa subtilissima contēplatione ue
ritatis. quanta ignorantia homo regatur agnoscit; Vult
ū naq. pallio subducere ē. ne altiora mens quęrere audeat.

SIEGEL DER Kön PFARRE

hanc exconsideratione ꝓpriꝫ infirmitatis uidare. ut neq; aq;
intellegimus oculos ultra se ꝑ̄ captamus aperiat. sed ad hoc qđ
apphendere ñ ualet reuerentur. dubitat; Qui hęc agens. inspe
lunce ostio stetisse describit; Quid nāq; spelunca nra ē. nisi hec
corruptionis habitatio. in qua adhuc exuere stare remanemus
Sed cū aliquid ꝓ capere de cognitione diuinitatis incipimus. qua
si iā in spelunce nre ostio stamus; Quia cū ꝓgredi pfecte
possumus. ad cognitionē tamen ueritatis inhiamus. iam aliqđ
de libertatis aura captamus; In ingressu ergo spelunce stare ē.
represso nre corruptionis obstaculo. ad cognitionē ueritatis
in apere exire; Vnde et nube in tabernaculū descendente. isra
hel dicit de longinquo cernentes. in papilionū suorū ostiis stetisse
memorant. quia hi qui aduentū diuinitatis ut cuiq; conspi
unt. quasi iam ex habitaculo carnis ꝓcedunt; Quia igit humā
na mens quamlibet se uirtute tumefecerit. uix de numinis de
trema cognoscat. recte nunc dicit; et uocē quasi auribus in
dui; Sed qm cū de se sabaim parū nobis diuina cognitio ex hi
bet. infirmitatis nre ignorantia ꝓfecte docet. qui uocē aut so
lenis audiunt. dicat que ex ipsa audientie didicerit; Sequitur
Nūquid homo di cōparatione iustificabit. aut factori suo pu
rior erit uir. humana iustitia diuine iustitie cōparata in
iustitia ē. qua et lucerna in tenebris fulgere cernitur. sed in
solis radio posita tenebrat; Quid ergo diphaz raptus in con
templatione cognouit. nisi qđ iustificari homo di cōparatione
ñ possit. Recta nāq; credimus. que exterius operam. sed cum
minime interna cognoscimus. quasi in solis radio posita caligamus;
Cū uero illa ut cuiq; ꝓpinquus. ista ut ñ cuiq; iudicamus. quia
tanto quisquis subtilius de tenebris iudicat. quanto ueritatis cla

rtatē lucas ignorat; Qui eñ lucē uidet. scīt quid deū
mcc; Nam qui candorē lucas ignorat. et obscura; plu
bat; Bene autē subdit. aut factori suo purior erit
dep assione murmurat. quid aliud quā iustica fe
sat. Puriorē se ergo uir factori suo estimat. siconīa
querelā parat. cumq sibi; paulduio post ponit. cu
desua afflictione redarguit; Vt ergo homo reprehē
audeat iudicē culpē. hunc humiliter cogitat auct
quia qui mirt hominē fecit exnihilo. facū impie
Qđ tunc eliphaz didicit. cū uocē quasi auribus ceus audi
sidcationē nāq diuinē magnitudinis discit. quā hu
mensua animaduersione timeat. et qui supna degusta
ra; qui nimirū uolcrat. quia plene mens conspicit. q
mcc qđ foris agit; Male emīsc reū putat. qui rectitudi
nē regulē ignorat. Et sepe lignū reū credit. si ad regu
Sed cui regulē iungit. p quamā uoluntatē uimcsitū
quia nimirū rectitudo absq dubio insinuat. qđ oculus
approbat. Eliphaz itaq quia supna conspexit. distric
dem seruorib; excrit. et quā iust beatis ob nīam red
mcōparatione tamen creatoris omniū creaturē mod
describit dicens. Ecce qui seruiunt ei nequ sunt stabiles
gelis suis reperit prauitatē. quanto magis hi qui hab
mos luteas. qui terrenū habent fundamentū consum
tuica. Natura angelica et siconīplationi auctoris
in statu suo immutabiliter pmanet. cōipso tamen q
ra ē insemcipsa uicissitudinē mutabilitatis habet. M
exalio ad aliud mtē. et insemcipsa stabilē nec. Vna
eni res. quasi tot passib; ad aliud tendit. quot mu

intendum quasi in membrorū distinctionē formamur. Deinde usu pfectiores amicē firmata uelut in soliditatem ossium uenimus. Ad extremum uero pfecta auctoritate roborata. quasi in partu pcedum. Que mere mentia duorū seminum nullus mala mente considerat. Ipse qui creat. Nam & si quelibet iam uium supne concupiscentie concepisse qua rundā rerum attestatione cognoscimus. quando tam in parui erūpat ignoramus. Sepe aut̄ cepta mente semina puenire ad pfectionē nequeunt. quia oriendo tempus partus amticedunt. & qua necdū plene in cogitatione formata. ante humanos oculos prodeunt uelut abortiua moriuntur. Bona quippe adhuc tenera. plerumq; humana lingua dū tam quasi forma laudat extinguit. Tanto enī celerius occidunt quanto ad fauoris noticiā inter pestiue prumpunt. Nonnūquam uero in pfecta anīa cogitatio necdū roborata. dū citius ostenditur. hominibus. resistentiū aduersitate dissipat̄. & cū conatur ante tempus uideri. quia sit agit ut non sit. Sē ante uiri quaeunt. ea que bene co

gnant studem ut occulte cōmu
cant. & quasi pcessiores fetus p
mura uteri mentis formant. ne
beatus Iob de partus tempore disce
tur. quod uidelicet unicuiq; q
sit congruū nisi creator ipse
dū penetrabilia cordis aspicit. ante
ad humanā noticiā bona mala
grue nascuntur apprehendit. Bene
dicit. Numqā nosti tempus par
ibicē in petris. &c. si apte dicat
qui idcirco electorū fetus uua
facio. qua pfecto in tempore pdu
Bene aut̄ expleto fetu audito
subdit̄ uel parturientes seruas
seruasti. Parturientes enī seru
seruare est ipsos labores patrū
spuales filios generant. cauta est
ratione pensare. Solerter quippe
dirandū est quod hic sermo tam
gliantur imprimit. ut dicat̄ ob
uasti. quia p pauitatē est pensa
labor. sed in pdicationibus patrum
quamuis doloribus quasi gaudia
nationis animas in fide & p
tione parturiunt. qua causa se ob
seruationē circūspectum. ut sine
tes in precepto. copulentes
minatibus. in ministerio
hortationibus blandi. in

HERSFELD, Rentamt
for. 2v

Greg. M., Moralia 30 c. 10 § 40 - 42 (ad Iob 39, 1)

PL. 76, Sp. 547A - 548A

fol. 2v oben

1 Seite: 31 x 23,5 cm

Hersfeld, Kirchl. Kentamt

Job

Job 39,1

Job 39,1

Hersfeld, Kirchl. Rentamt

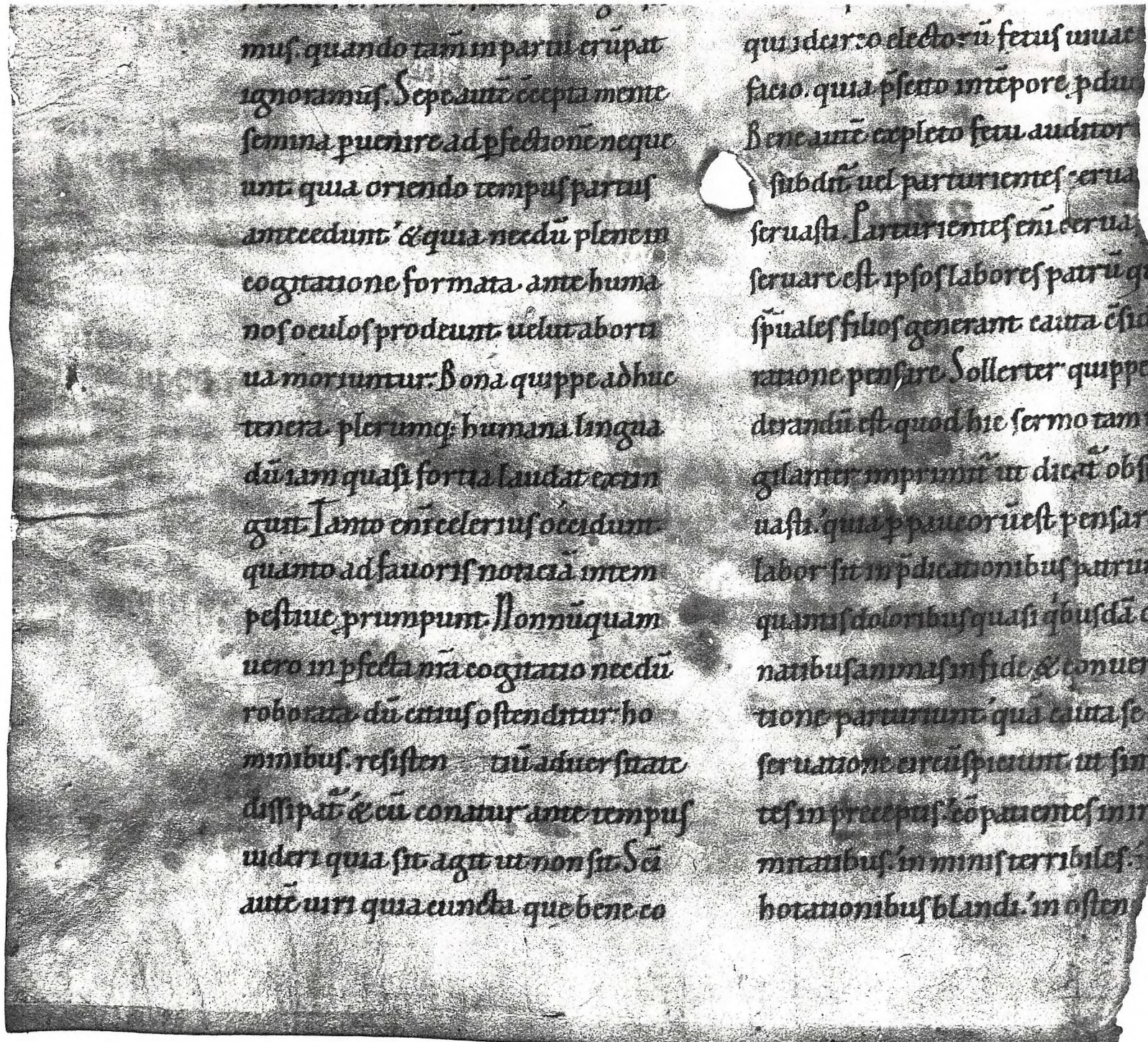

fol. 2v unten

fol 2r oben

Kaiserl Rechtung Anno 74

1574

ut uoluntas ipsa ex pspertate nascen-
tis pspertatis est consideratione
quamus hostis nr undeorn
mortis consideranda qppe est
cepti munus uertamus in uicio no
dum nos absorbeat uoragine
Iam nanq; contra nos supni iudi
mentis ingubilitr accendimus. si con
ra benignitate illius etiam ex ipsa sua
gratia pugnamus. Dnus interne sci
ns discedimq; querens. nec tam secre
to mungere pudens. damdis in
dimittendu conspectu desidc
um scientie calmen adhibendu. Sic qp
ri postmodum uoce anglica pro
nationis interne concipiscentia aur
dium. dicit. prius in aula regia
in so desideria edomuisse memo
ria nihil ex delectabilibus ejus

ur successus aperiri. Nam quo extra se
spargi ppter dispsionis mens non po
test eo supse mundare p puritatis potest
quia & in altum ei crescere arbor cogit
que p ramos diffundi phibet & eum
ruos fontis obstruimus. fluenta sur
gere ad superiora reuocamus. Ingti dii
studiosi quiq; seorum uitam imitando
conspicium in peris ibi ces fenus ponui
Hinc est quod auditores suos quasi ibi
ces in peris parere paulus admonet
cum enumeratis maioris uirtutibus di
cere. Habentes tanta imposituam nu
bem testium. deponentes omne pon
dus & circumstans nos peccatum p pati
entiam curramus ad ppositum nobis
certamen. Et rursus. Quorum intuentes
exitum conuersionis imitamini fide.
Sed cum diuina precepta corde capimus
nostrum uitam

Dan.

Dan. 10, 11: vir desideriorum

Hersfeld, Kirchl. Rentamt D06 39,1

Hebr 12,1

Hebr 13,7

Greg. Nag., Novella 30 c. 10 § 38-39

TL. 76, Sp. 546 A - B + C - D

fol. 2or outer

Hersfeld, Kirchl. Rentamt

§ 39 - 40

Greg. Magni, Moralia 30 c. 10 [ad Iob 39, 1],
PL. 76, Sp. 546 B - C
C - Sp. 547 A

Hersfeld, Kirchl. Rentamt

fol. 1r

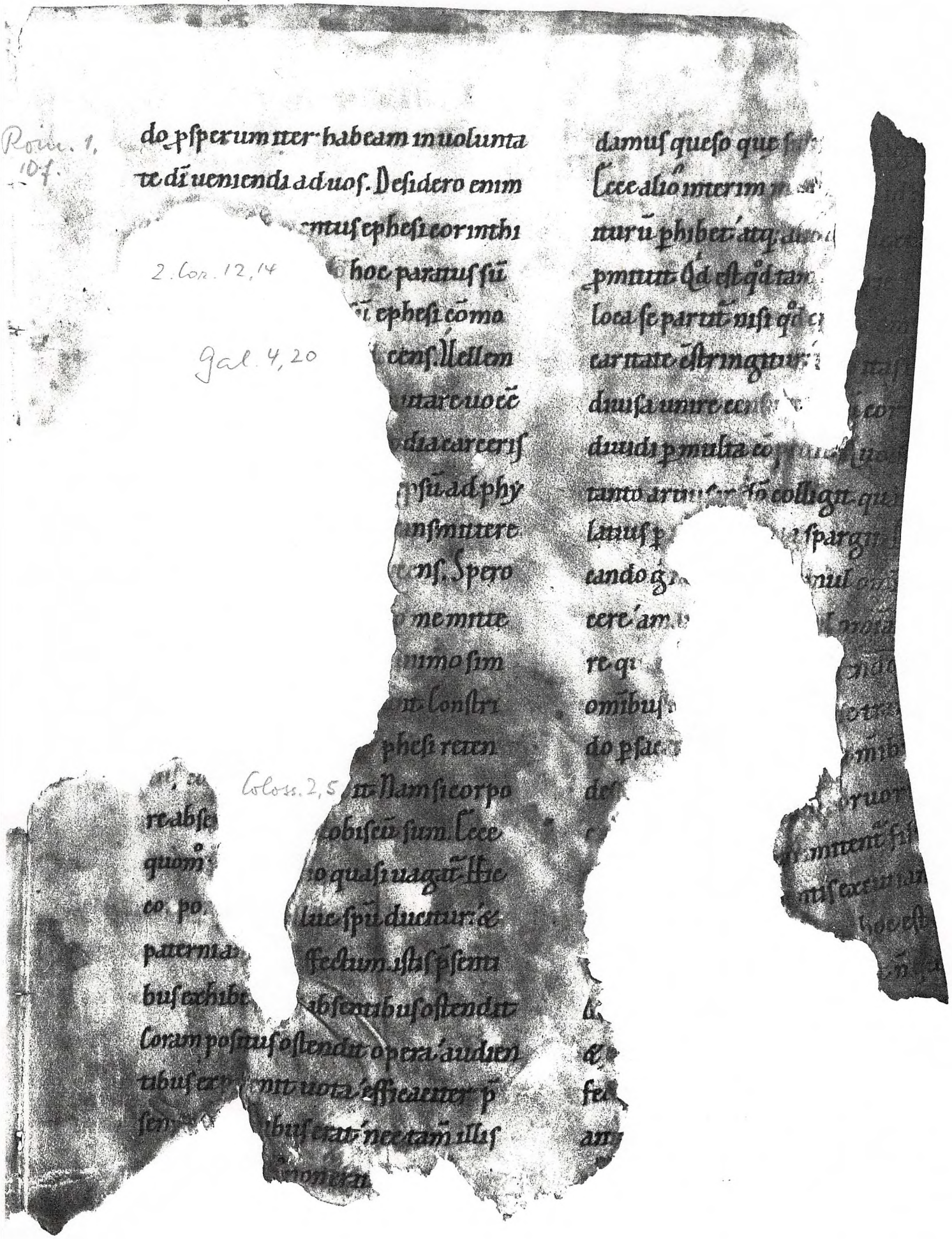

Rom. 1, 10.

do ꝓsperum iter habeam in uolunta
te dī ueniendi ad uos. Desidero enim
ntus ephesi eorum thi
hoc paramus sū
ī ephesi cōmo
ctus. Uellem
marcuocē
diacareris
ꝑsū ad phy
nsmutare
ns. Spero
nemitte
umo sim
n constri
phesi rem
Colos. 2,5 n Nam si corpo
re absē
obiscū sum. Cece
quom
o quasi uagū Ihe
co. po
luc spū ducum
paterna
sed um ista ꝑsenti
bus exhibe
absentibus ostendit
Coram posmus ostendit opera audien
tibus exp nit uota efficatius p
sen
ibus erat nec tam illas
monitā

Gal. 4,20

damus queso que
Cece alio merum
nurū phibet aq
pmum qd est qd tan
loca se parū nisi qd
carnate strangitur
diuisa unire
diuidi pmulta
tanto arm
lanus
tando
cere am
re q
omibus
do pfac
def

Greg. M., Moralia 30 c. 9 § 31

TL. 76. Sp. 540 B - C

C - Sp. 541 A

Act. ap 13,46

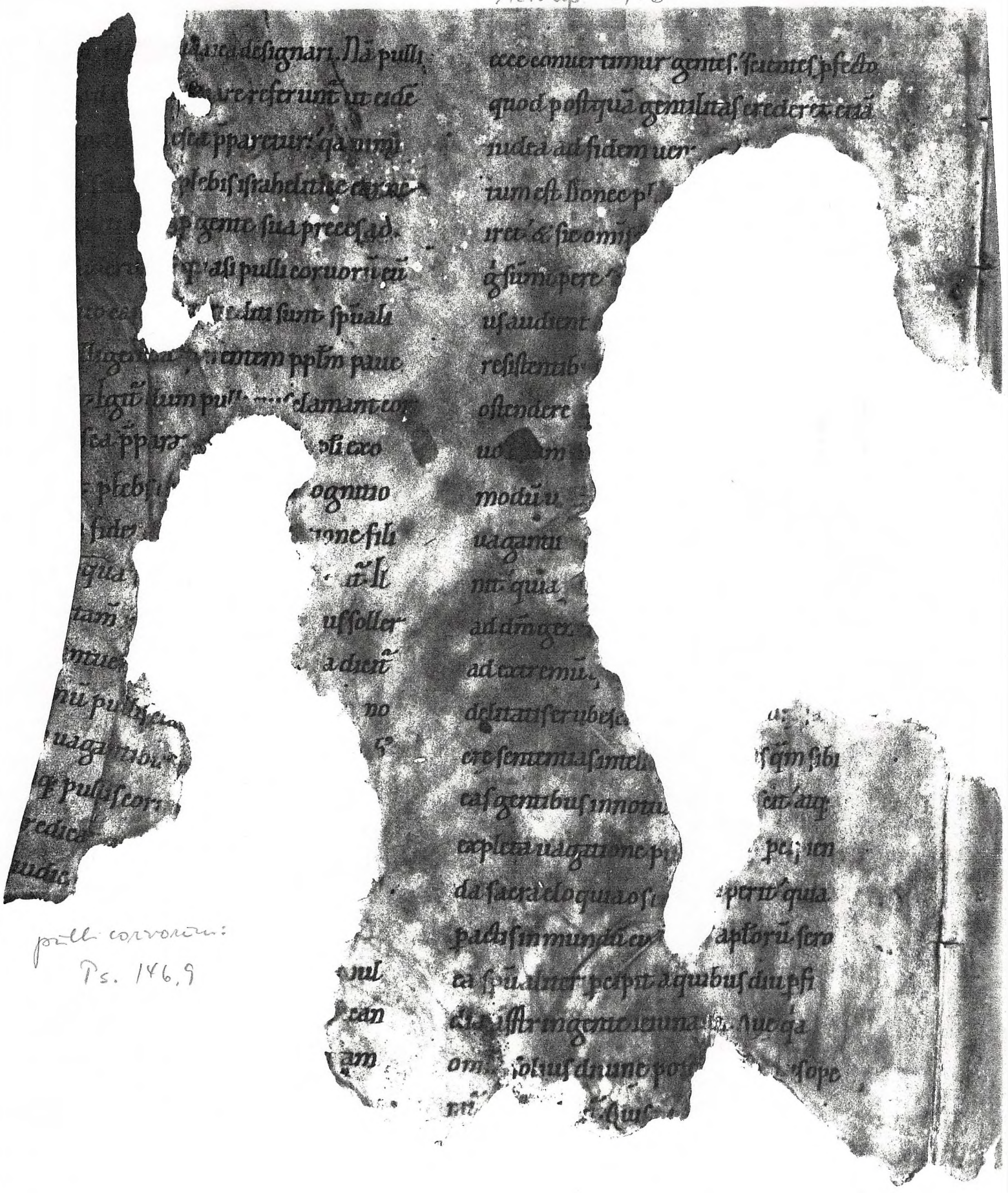

pull corvorum:
Ps. 146,9

Hersfeld, Kirchl. Rentamt

Gregor. Mor.

fol. 1v

Gregor M., Moralia 30 c. 9 § 32

PL. 76, Sp. 541 B - 542 A

Hersfeld, Kirchl. Rentaunt, Ps. fragm.

Beatus homo qui non iudicauit [illegible]
& dilexit tua documenta [illegible]
ut requiescat a diebus afflictionis
Vt non rugiat in adiectibus malis [illegible]
supbo de quo supra
fodiatur peccatori fouea
parentesis quasi ecce hoc patior
dum exspectat malus
Quia non repellet dns plebem suam
& hereditatem suam non derelinquet
Quoadusque iustitia conuertatur
in iudicium & qui iuxta illam
Omnes qui recto sunt corde
primo sup. quinus deinde stamus.
Quis consurget mihi aduersus ma
lignantes aut quis stabit mecum
aduersus operantes iniquitatem
ppter nimi
Nisi quia dns adiuuit me paul
q sup. super peccatum roys.
nebu

Hersfeld, Kirchl. Rentamt, Psalmenfragm.

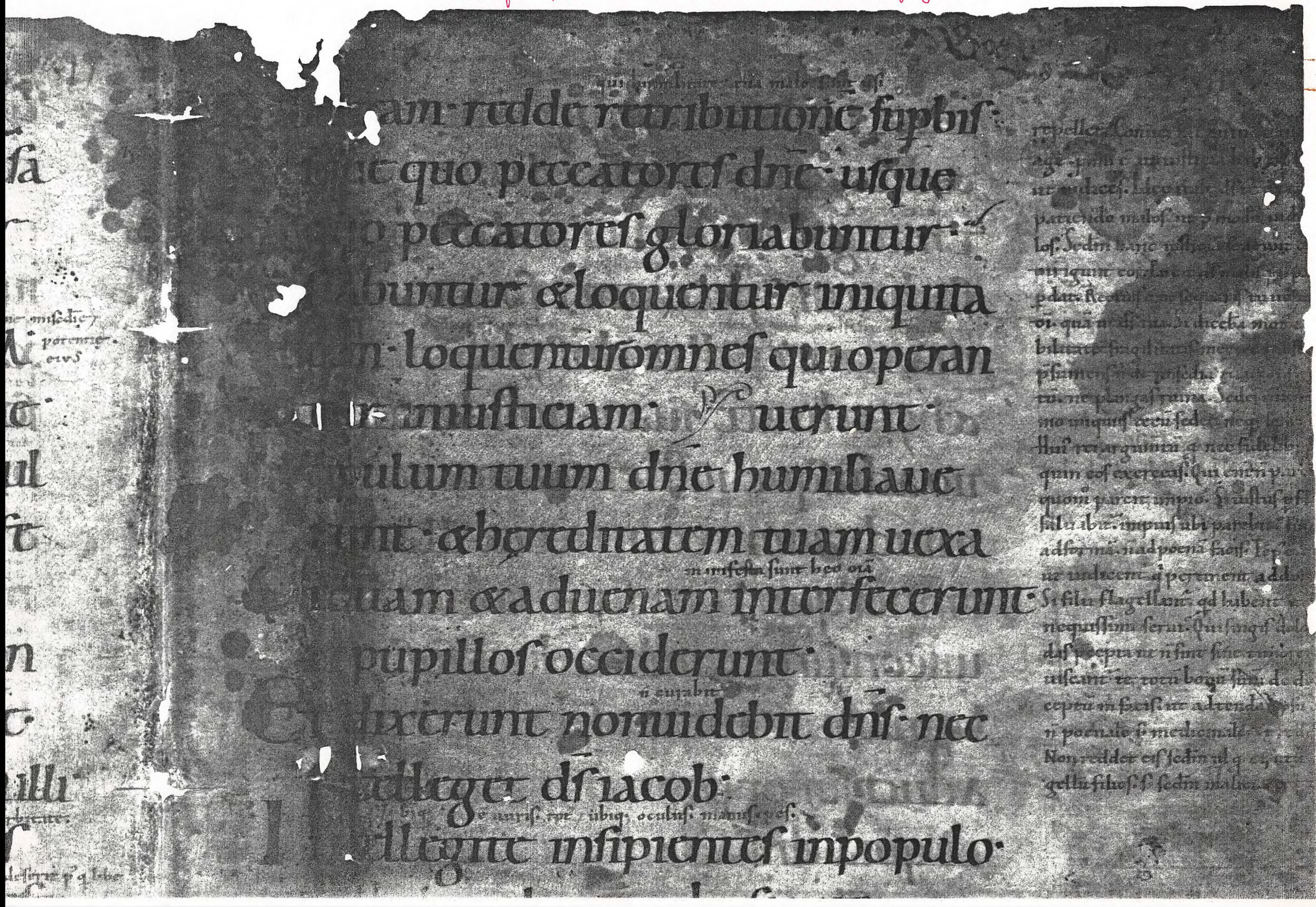

am reddc retributionc fuperbis
t quo peccatores dnc usque
peccatores gloriabuntur
buntur & loquentur iniquita
n loquentur omnes qui operan
mus iniquitatem ucrunt
ulum tuum dnc humiliauc
nt abominationem tuam uocca
n mesem sunt hec oia
uam & aduenam interfecerunt
pupillos occiderunt
n cujabet
t exterunt non uidebit dns nec
ntelliget deus iacob
e intris ree ubiq; oculis manus es
llligite insipientes in populo

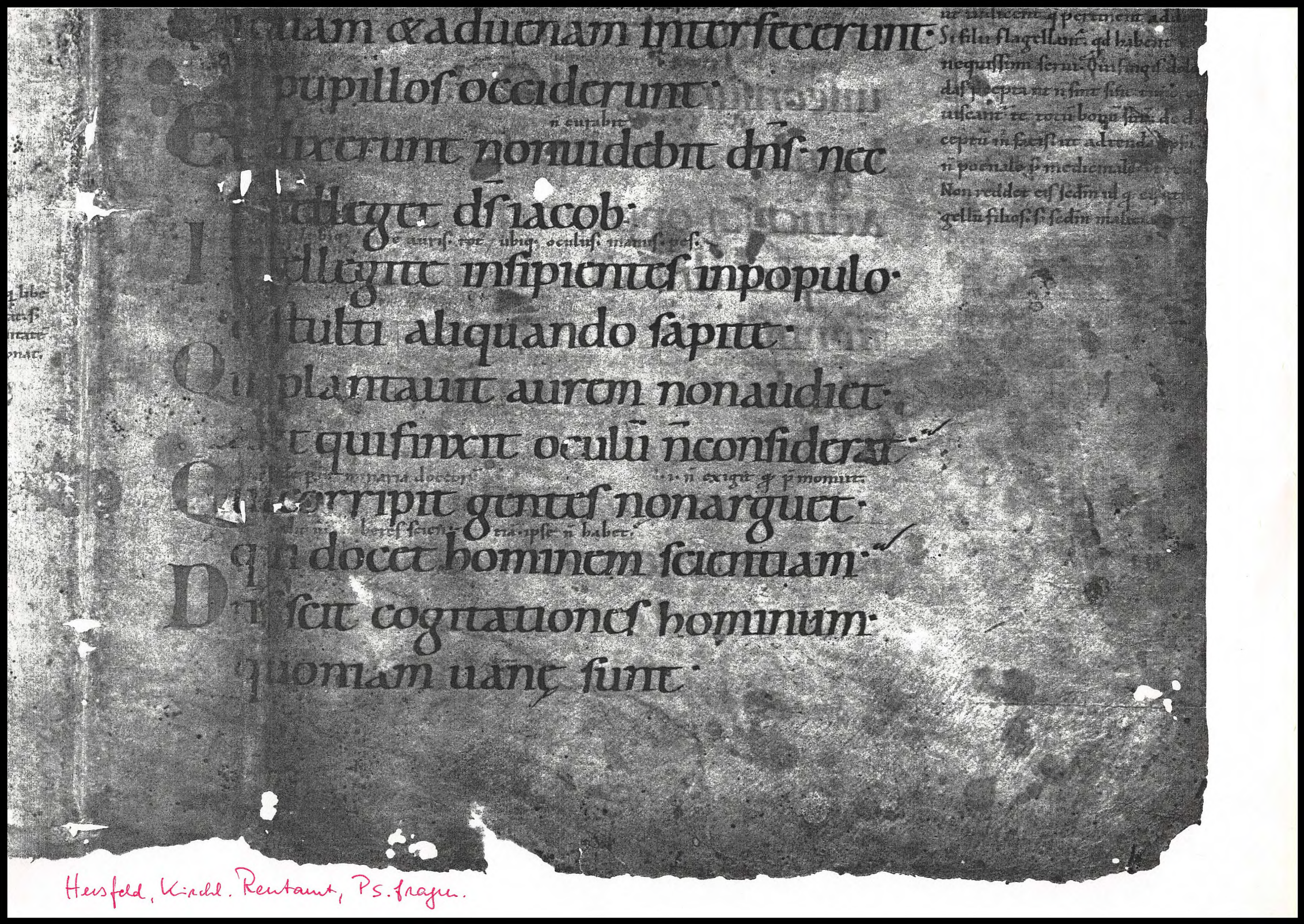

Hersfeld, Kindh. Rentaut, Ps. fragm.

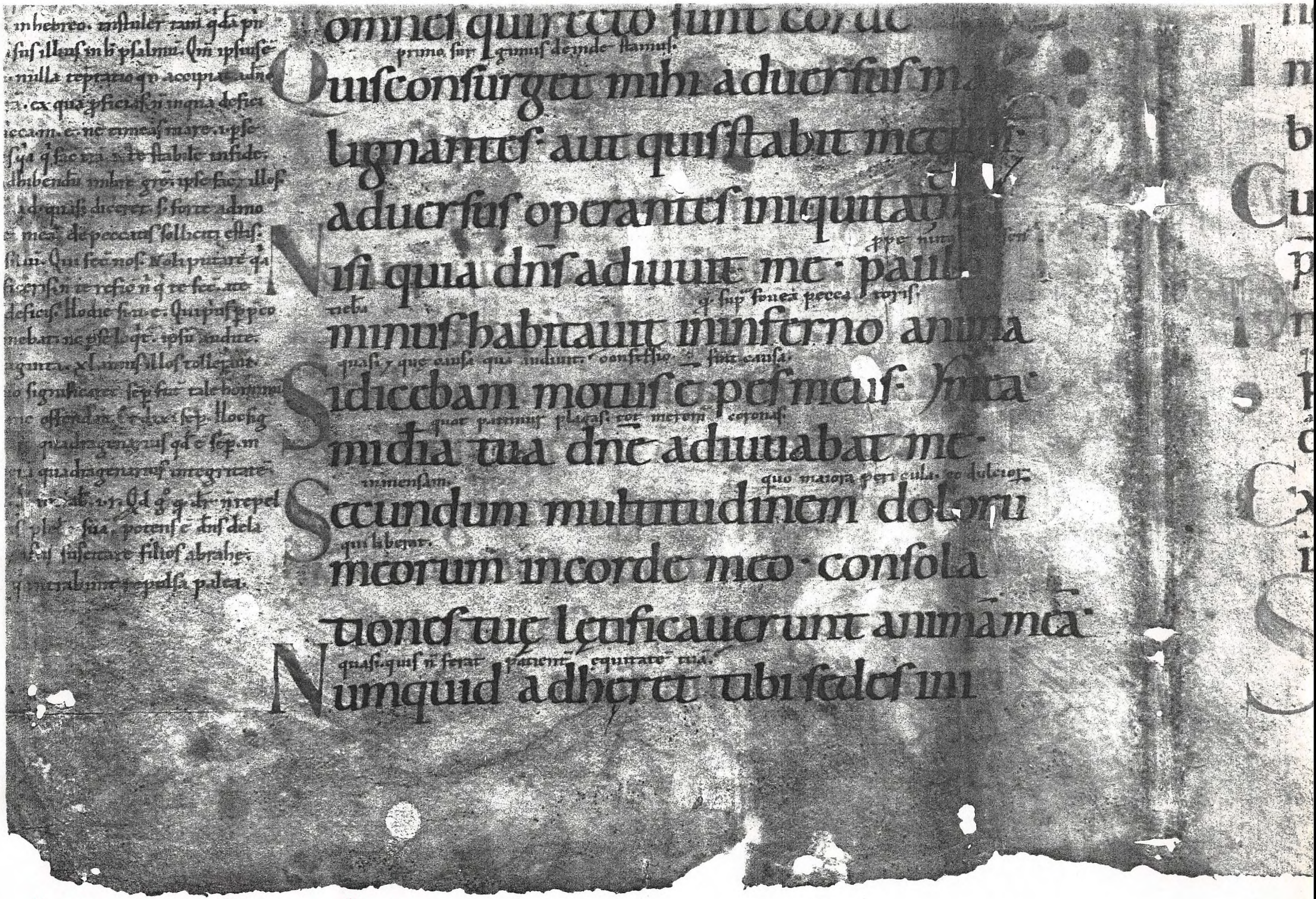

Hersfeld, Kindl. Reutlaunt. Ps. fragm.

Hersfeld, Kirchl. Rentamt Ts. fragm.

qm̄ terribile ꝙ scm̄ [illegible]
q̄ sic timeant ꝙ nr̄ diligant t̄ eor̄ [illegible]
rgis iudicium dilig[illegible]
o fundasti tu firmasti equitatē
u parasti directionē iudicium ꝙ
iustitiam in iacob tu fecisti
q̄ habet coronare in ob n̄ merita s̄ dona sua
xaltate dnm dm nrm ꝙ adorate
humanitate xp̄i fundamtū scōr̄ p̄dicatōr̄ xp̄i
scabellū pedum eius quo scm ē
ut monstret antiquos p̄dixisse xp̄m
oysēs ꝙ aaron in sacerdotib⁹ [illegible]
ꝙ samuhel inter eos qui invocāt
nomen eius
batur adue
inuocabant dnm ꝙ ipse exaudie
ad persignat
bat eos in columna nubis loqu
Custodiebant testimonia eius ꝙ
ptm quod dedit illis
nē dns tu exaudiebas eos ds
q̄ n peccantib⁹ ulcor sup cognitu
propitius fuisti eis ꝙ ultionē
offerentes sup illos ne extollar dz̄ē in tumultu expti mei
omnes admonitiones eorum
Exaltate dnm dm nrm ꝙ adorate
a dilectione illis cognitum pace q̄m non p̄terire
monitio eo eius qm scs dns d
Sublimis thronū dominatōr dñi
ds omps tu supplices exora

Hersfeld, Kirchl. Bestand

Ps. fragm.

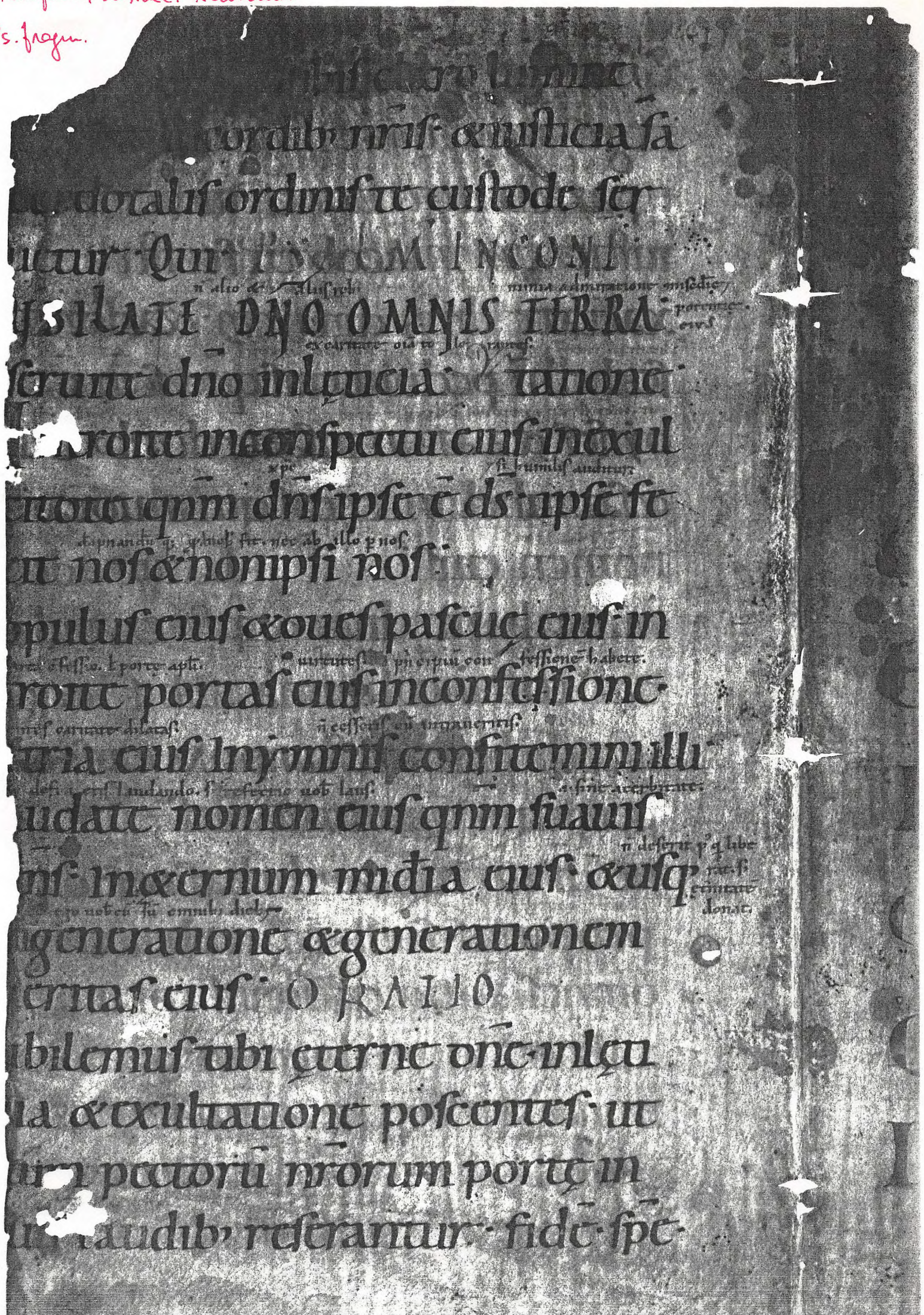

INCIPIT ARTIS MUSICAE LIBER PRIMUS ANICII MANLII SEUERINI BOETII VIRI CONSULARIS ORDINARII PATRICII PHILOSOPHI

PROHEMIUM EIUSDEM MUSICAM NATURALITER NOBIS ET CONIUNCTAM ET MORES UEL HONESTA RE UEL EUERTERE

HERSFELD, Rentamt

SIMPLICIONIS [illegible] DE SENSU

Sed debis ita ꝓponimus. ut non omne iudicium sensib⁹ domus quam quam assensu aurium hu[illegible]sce artis sumatur omne principium. Nam sicuti sensus n̄ esset nulla artis posset existere.
sinullus esset auditus. nulla omnino disputatio de uocib⁹ extitisset.
Sed principium quodammodo & quasi ammonitionis uicem tenet
+ ꝑspectio
auditus. Postrema uero ꝑfectio agnitionisq; uis in ratione consistit. que certis regulis se se tenens. numquam ulla errore plabitur. Nam quid dicimus dicendum est de errore sensuum. quando
quia unus plus. alius minus. alius multo minus sentit.
nec omnib⁹ eadem sentiendi uis. nec eadem hominꝫ semp equalis est. Frustra autem uario iudicio quisquam committet. qd uera certaq; sectatur inquirere. Docuit pythagorica media quodam fonte manare. Nam nec omne iudicium de dulcib⁹ auribꝰ & quidem tamen absq; nonnisi auribꝰ explorantur; ipsas enim consonantias aure metimur. Quib⁹ uero inter se distantiis consonantiæ differant id nam non auribꝰ quarum sunt obtusa iudicia. sed regulis rationiq; pmittunt. utquasi obœdiens quidam famulusq; sit sensus. ratio uero atq; imperans. Nam licet omnium pene artium atq;
regule materia
ipsius utq; momenta sensuum occasione fuucta sint. nullum tamen nisi iudicium certum. nulla ueri est comprehensio. si arbitrium rationis abscedat. Ipse enim sensus acq; maximus minusq; corrumpitur. Nam neq; minima sentire ꝑ ipsos sensus balnum paruitatem potest. & maiorib⁹ sepe cōfundit. ut mox alib⁹ quasi liminume sint difficilius captui auditus. Si sint maxime ipsius sonitus immanione surdescit.

HIQUI ADMODUM PYTHAGORAS ꝓportiones & consonantiarum

Hæc igitur maxime causa fuit. cur relicto [illegible] INVESTIGANDI
aurium iudicio pythagoras ad regularum momenta migraverit.

HERSFELD, Rentamt

rangere. Nam nec omne iudicium de duum aurib. æquis dam ra-
men abeas nonnisi aurib. explorantur; ipsas & omnis consonantias
aure metiuntur. Quib. uero inter se distantiæ consonantiæ differan-
tiam non aurib. quarum sunt obtusa iudicia, sed rogi lis rationib.
permittunt. ut quasi obœdiens quidã famulisq; sui sensus. inde-
uero atq. imperans ratio. Nam licet omnium pene artium atq.
ipsius utr. momenta (regulæ) sensuum occasione (materia) fuerit. nullum ta-
men nisi iudicium certum. nulla uer. est comprehensio. si arbi-
trium rationis abscedat. Ipse enim sensus æq. maximis mini-
mis q. corrumpitur. Nam neq. minima sentire, ppt̃ ipsorũ sensi-
bilium parutatem potest. & maiorib. sepe confunditur: ut mul
ta. quasi siminimæ sint difficilius capiat audimus. Si sint maxi
mæ. ipsius sonitus intonatione surdescit.

HANC ADMODVM PYTHAGORAS [illegible] CONSONANTIAS
igitur maxime causa fuit. cur relicto ARIS INVESTIGAN[illegible]
aurium iudicio pythagoras ad regularum momenta migraue-

Hensfeld, Kirchl. Rentamt
Boethius

Hersfeld, Kirchl. Rentamt
Boethius

Sed debes ita proponimus. ut non ex iudicium sensibus donus. quam
quam a sensu aurium huiusce rei sumatur omne principium. Nam
si ueni sensus non esset nulla ars posset exerceri.
si nullus esset auditus. nulla omnino disputatio de uocibus esse posset.
Sed principium quodammodo & quasi ammonitionis uicem tenet
auditus. Postrema uero perfectio agnitionisque ius intra ipsum
consistit. que certus regulis sese tenens. numquam ullis erroribus pla
bitur. Nam quid dubium est dicendum de errore sensuum. quando
quia unus plus. alius minus. alius multo minus sentit.
nec omnibus eadem sentiendi uis. nec eadem hominum semper equalis est
Fusta autem uario iudicio quisquam communia queat certa ratione
fectari inquirere. Locarco pythagorico medio quodam forum aut
tanere. Nam nec omne iudicium debitum auribus. & quedam ta
men abeas nonnisi auribus explorantur. ipsas etenim consonantias
aure metiuntur. Quibus uero inter se distantius consonantie differant
idiam non auribus quarum sunt obtusa iudicia. sed regulis rationique
perpenduntur. ut quasi obediens quidem famulusque sit sensus. ille
uero atque imperans ratio. Nam licet omnium pene artium aut
regule materia
ipsius uero momenta sensuum occasione fuerint. nullum ta
men nisi iudicium certum. nulla uera est comprehensio. si arbi

sesquitertia est. diatessaron insonis. Que innumeris sesqualtera. dia
pente appellatur. inuocab. Que uero in pportionib. dupla ē diapason
inconsonantiis. Tripla uero. diapente ac diapason. Quadrupla autē
bis diapason. Et nunc quidem unius salue. atq indiscrete dictum
sit. Posterius uero. omnis ratio pportionum lucebit.

SECUNDA. SONUS EST INTERVALLUM QUID CON

Sonus igitur est. uocis casus, emmodes idest aptus modo inunam in
tonionem. Sonum uero ngeneralem nunc uolumus definire. sed
eum qui grece dr phonogbs. dictum asimilitudine loquendi. de
loquor. t sono.
φθεγγεσθαι. Inter uallum uero est soni acuti grauisq. dis
tantia. Consonantia est. acuti soni grauisq. mixtura. suauiter im
formiterq. auribus accidens. Dissonantia uero est. duorum sonorum
sibimet pmixtorum ad aurem ueniens aspera atq. inuocunda. pcussio.
Nam dū sibimet misceri nolunt. & dū quodammodo integer utq. nitē
tonus
puenire tumq. alter alteri. officit. adsensu insuauiter utq. pmittitur.

IN ORNE. DIEU M. DANDUM LEXT. SPR

Hersfeld, Kindl.
Rentaut
Boethius

Hersfeld, Kirchl. Rentamt, Boethius

comunicet totam minorem .atq; eodem modum ceteri. Sup partiens
uero nihil integrum seruat sed tria quida supra tria quatuor. Equa
ta sed tamen diuisionem singulis ac singulis partib; oportet: Sup par
tiens autem inequalitas .nec seruat integrum .nec singulas admit par
tes. atq; idcirco sedm pithagoricos minime musicae consonantias adhibet
Ptholomeus tamen etiam hanc ꝓportionem inter consonantias ponit
ut posterius ostendam.

QUAE PARTIONES QUIBUS CONSONANTIIS MUSICIS NITENTUR

Illud tamen ee cognitum debet. qm omnes musice consonantie. aut in
duplia. aut intriplia. aut inquadrupla. aut in sesqualtera. aut ses
quitertia ꝓportione consistant. Et uocabitur quidem que innumeris
sesquitertia est. diatessaron insonis. Que innumeris sesqualtera dia
pente appellatur innoab. Que uero in ꝓportionib. dupla ē diapason
inconsonantia. Tripla uero diapente ac diapason. Quadrupla autē
bis diapason. Et nunc quidem uniuersaliter. atq; indistincte dictum
sit. Posterius uero. omnis ratio ꝓportionum docebit.

QUID SIT SONUS QUID INTERVALLUM. QUID CONSONUS

Sonus igitur est. uocis casus, emmelis ideste aptus melo inuium in
tensionem. Sonum uero ngeneralem nunc uolumus definire. sed

cognouissent. Aliqua dum gloriē ex[illegible]ficassent.
Dequo alibi admonet. Nunc honorē ex cetera. Et
uerū. Videbā sathanā ex cetera. Vnde et subdit.
Sed ut cognoscat mundus quia ego diligo patrē.
et sic mandatū dedit mihi pater sic facio. Surgite eamus hinc. In quib, uerbis ostendit nō ne
cessitate sue uoluntate se ē passurū. Non enim
ex peccati uinculo ēstrictus erat. ut necessitate
pateretur. Sed sola dilectione pnobis spon
te passionē sustinuit. ut ex patris obedientia im
pleret. et nos amoris uinculo liberaret. Quod aūt
ait. Sed ut cognoscat mundus ex reliq. Tale ē ac
si diceret. In hoc me ostendo patrē diligere. quia
eius nomine tribulationes et angustias sustine
re nō differo. Sine certe in hoc me ostendo patre
diligere. quia cū possim morte uitare. pro eius
amore mortē subire non differo. quonam uo
luntatē meā facere. Imitemur et nos. p modulo
nr̄o caput nr̄m. ut qui sine peccato ē nō possum.
pp̄ssa ā pseruonis pati non timeamus. q. nia
sic apls petrus aut. Xp̄s passus ē ex reliq. ex emple
dat nobis qđ aut in euangelio. Beatus qui pse
cutionē patitur ē ex cetera. Hinc et apls petrus
nos alibi admonet dicens. Nemo uestrū patiat
ur homicida. aut fur. aut adulter. Sic aūt ex
pectans nos uult esse. si glorificet dñs in isto no
bis. IN OCTAVA PENTECOSTEN.

bat qđ ex ipsa nunc[illegible] ex quo credideramus
unus esse de nobis demus. Qui quo rudiores ad cele
stis doctrine aliquantula precepta. plenius eos in
strueret. secretius eius allocutione ps̄n̄s petiit.
nocte ad eū uenit. Noctem uiqua uenie ps̄a igno
rantia qua p̄mebat significat. Quia cū illū ad ue
rū dm̄ ē credebat. sed quasi magistrū uerborum aut
congrue nūdū. sub nocte uenisse legitur. Nam qui
illis erat. qui ab apsto audire merebant. Fuit
aliquando tenebre. nunc aūt lux. nūc ergo
in illorū numero cōputabat. quib, p̄pheta dicit.
Surge inluminare hierusalē. quia uenit lux
tua. Et ap̄lus. Surge qui dormis. et exurge a mor
tuis. Vel certe quia princeps iudeorū erat. noctem
ad dñm uenit. metuens sibi imminere aliqđ pe
riculi. si solus audiret. Sed ea apud alios ē ope
rauerat uerba. ut si quis eū pal ā ēsset. ecclā
synagoga fieret. Non solū quidē nocte ut ipse fa
cit. temporis. sed ea uerbis sua ignorantia pandit
cū ait dicit. Rabbi scimus quia ad ō uenisti magi
ster. Ad ō quē illū missū ad celestia ex ea ferre de
cendū ex ipsa ostensione miraculorū intellexit. nec
dū tamen ipsū uerū dm̄ ē credebat. ex eo aut
Rabbi scimus quia ad ō uenisti a ds magister. Rabbi
ex magister unū idēq. ē Sed hebraice rabbi. Latine
magister dr. Sicut ps̄ens ait. Ne uocaueris me
duduisse. magis dm̄ qua magistrū app. Hab

HERSFELD, Rentamt. Depositum A.

HERSFELD, Rentamt

Doppelblatt B

Hensfeld, Reutlaut

Deatus homo qui non [illegible]
& dilexit ut [illegible]
ut requiescat a diebus afflictionis
Vt impius cui adhibus [illegible]
supbe neque supra
fodiatur peccatori fo[illegible]
pro ecclesia quia cur hoc patior
ma non repellit dns plebem
& hereditatem suam non de[illegible]
uo adusque iustitia conver[illegible]
mudicum: & qui iuxta il[illegible]
omnes qui recto sunt cor[illegible]
prima sur quinus deinde flamma
Quis consurget mihi aduer[illegible]
Lignamus aut quis stabit [illegible]
aduersus operantes iniquita[illegible]
Visi quia dns adiuuit me: pa[illegible]
nisi fuisset forsan pene [illegible]
minus habitauit infernu[illegible]
quasi quia causa qua iudicat confitebor super causa
Idicebam motus est pes meus
quot quorum plagas cor meum corripiet
misia tua dnc adiuuabant
animam suam quia multa per[illegible]
Secundum multitudinem d[illegible]
qui liberat
morum in corde meo con[illegible]
tiones tue lęficauerunt a[illegible]
quasi quis ni frenum patiens equitare ma[illegible]
Numquid adherebit tibi [illegible]

Ps 93, 12-20

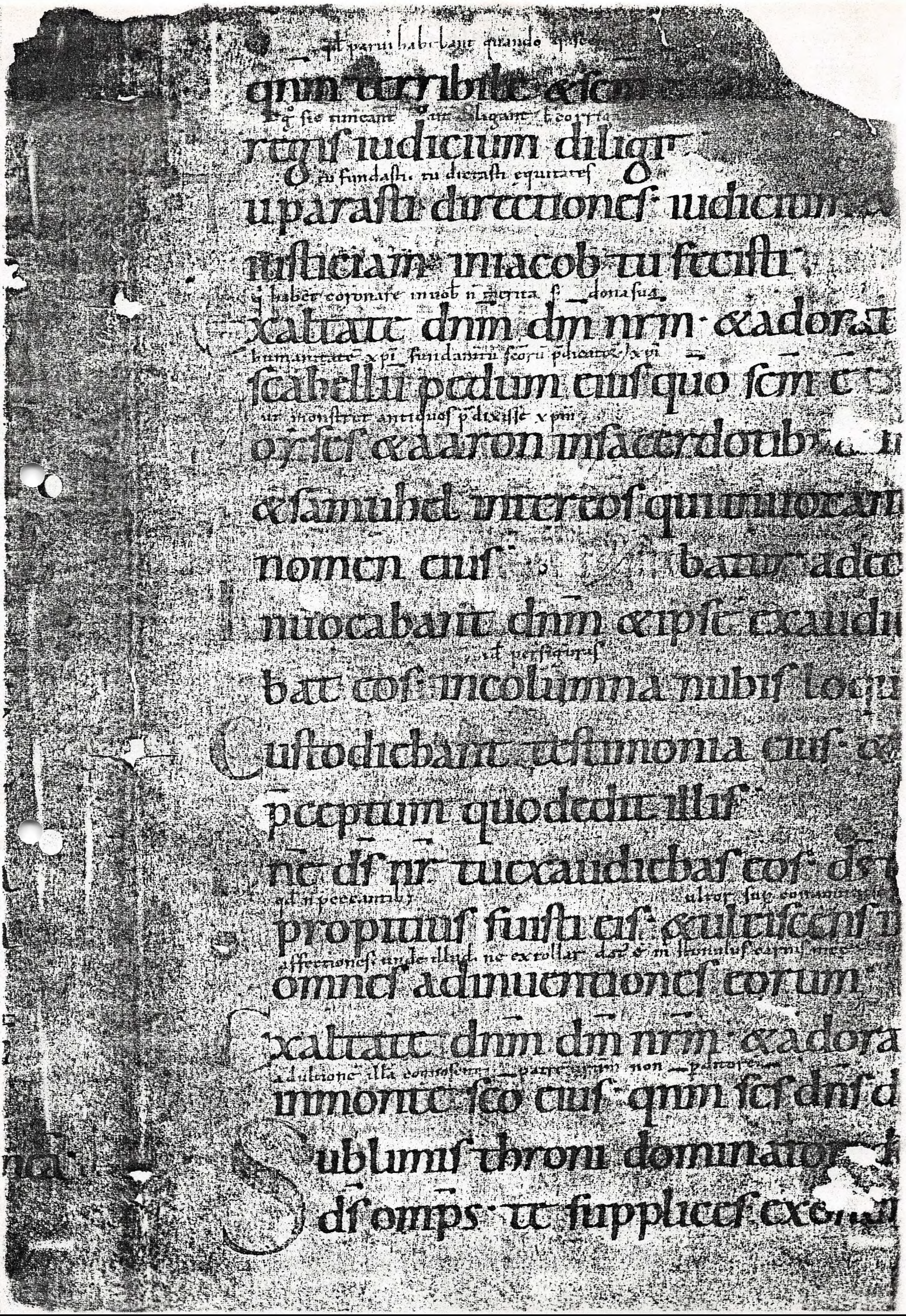

Hersfeld, Rentamt

Ps. 98, 3-9 +

Ps. 99

cordib nris exultem sa

dnoru aliis ordinis tc custodes scr

ictur Qui IVBILATE DNO OMNIS TERRA

ſeruite dno in leticia tationc

ntonc meo inspectu cuis in exul

ntonc qm dns ipse e ds ipse fc

nos & non ipsi nos

pulus cuis & oues pascue cuis in

ntonc portas cuis in confessione

ria cuis in ymnis confitemini illi

date nomini cuis qm suauis

nis in eternum misia cuis & usq

generatione & generationem

ritas cuis. GLORIA

bilemus ubi cum nc one in leti

ia & exultatione poscimus ut

ra peccoru nroru portc in

laudib resonamus fide ipe

Hensfeld Rentaunt

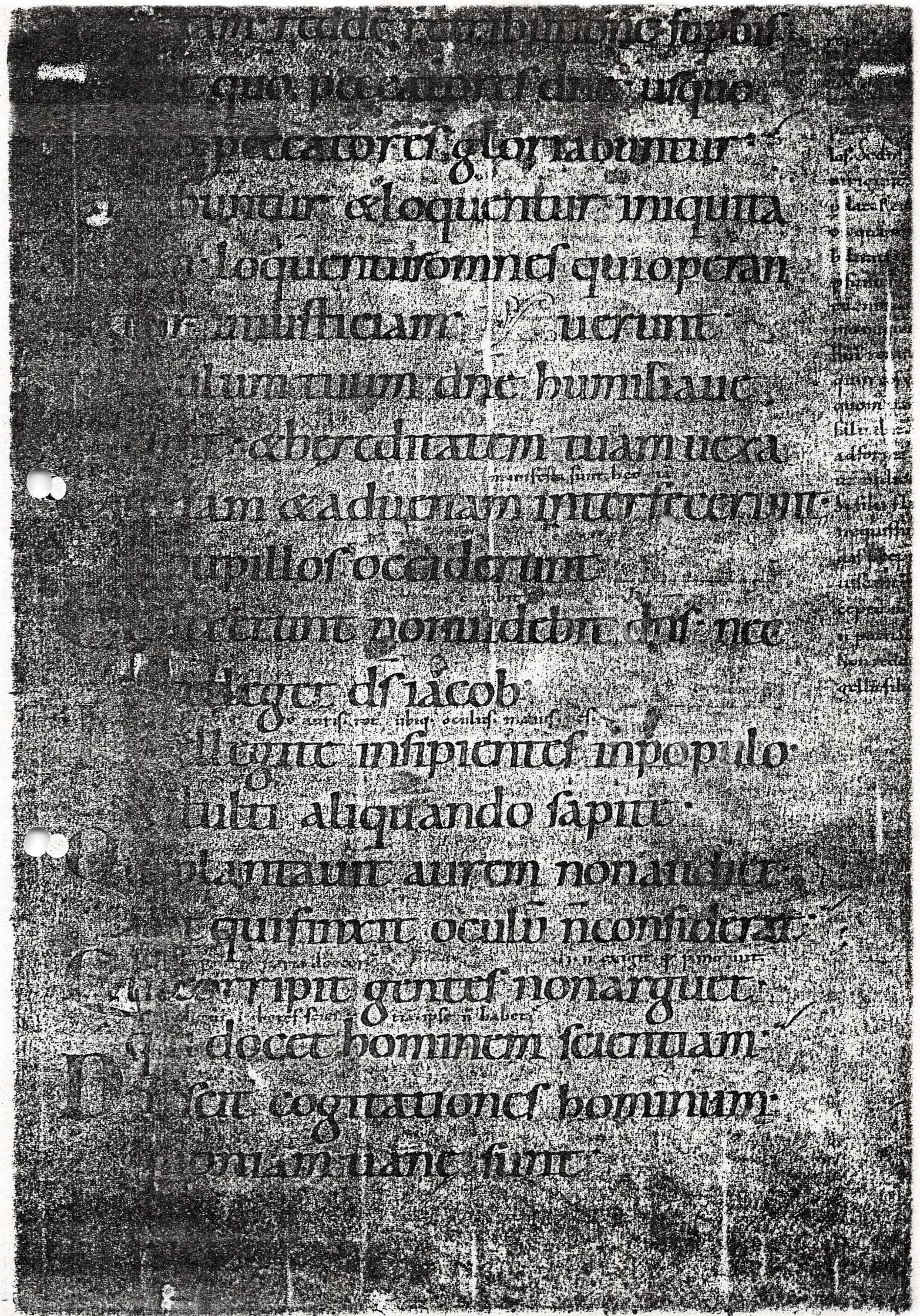

Hersfeld, Rentamt

Grimelaicus

Verso (1)

c. 41 →
(Sp. 631 c)

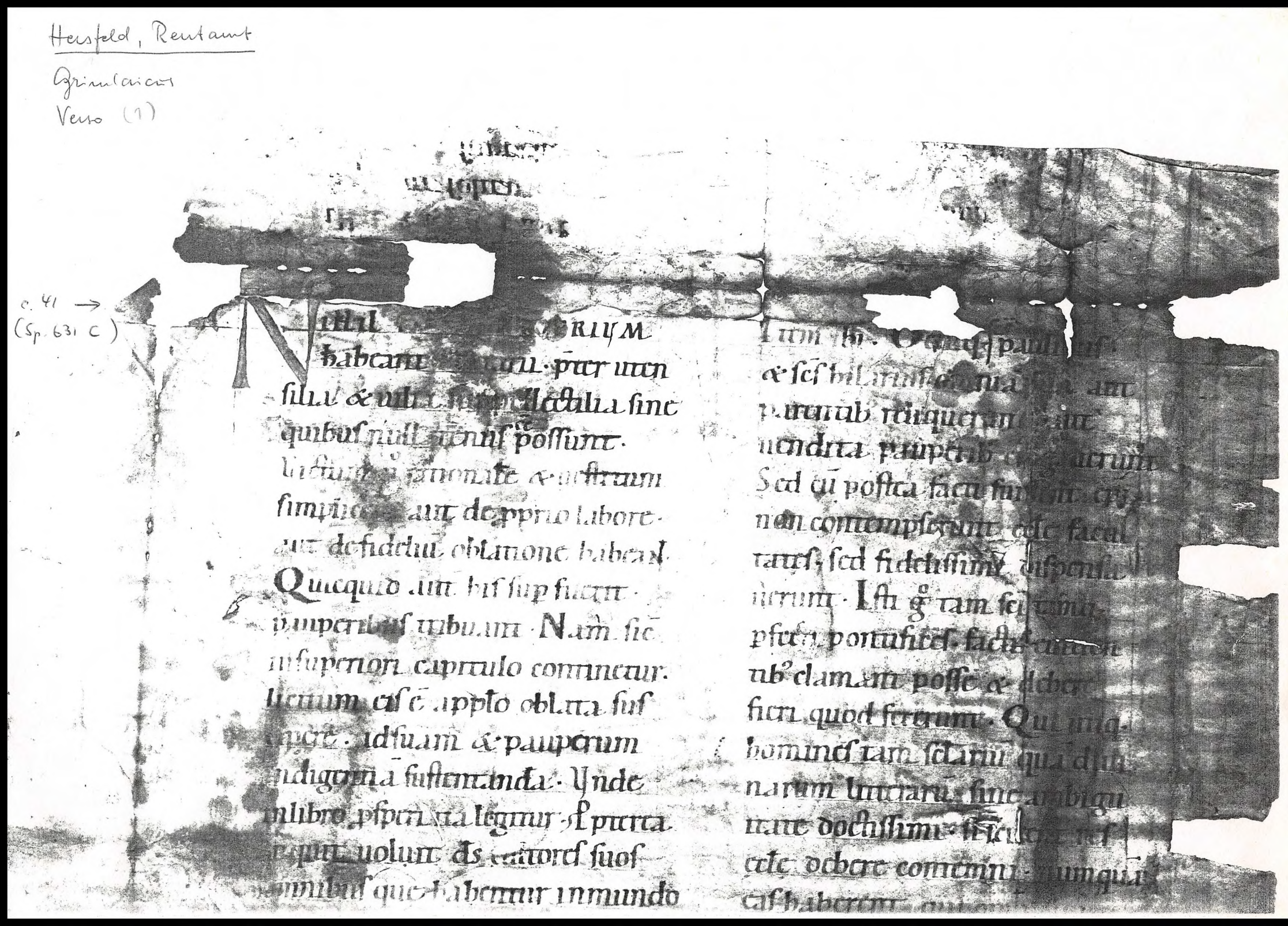

Rimbd. von Carter-Manual von 1612

Grimlaicus, Regula solitariorum c. 39-41
PL. 103, Sp. 630 D – 632 B

→ O. Doerr, Das Antlitz der Heiligen in Frühdrtld., Bern.
z. Gesch. d. alten Rimdthums ... 15 (1934)

31 × 39 cm, stark beschädigt + fleckenhaft, 2spaltig

Hersfeld, Rentaunt

Grimlaicus

Verso (1)

C. 41 →
(Sp. 631 C)

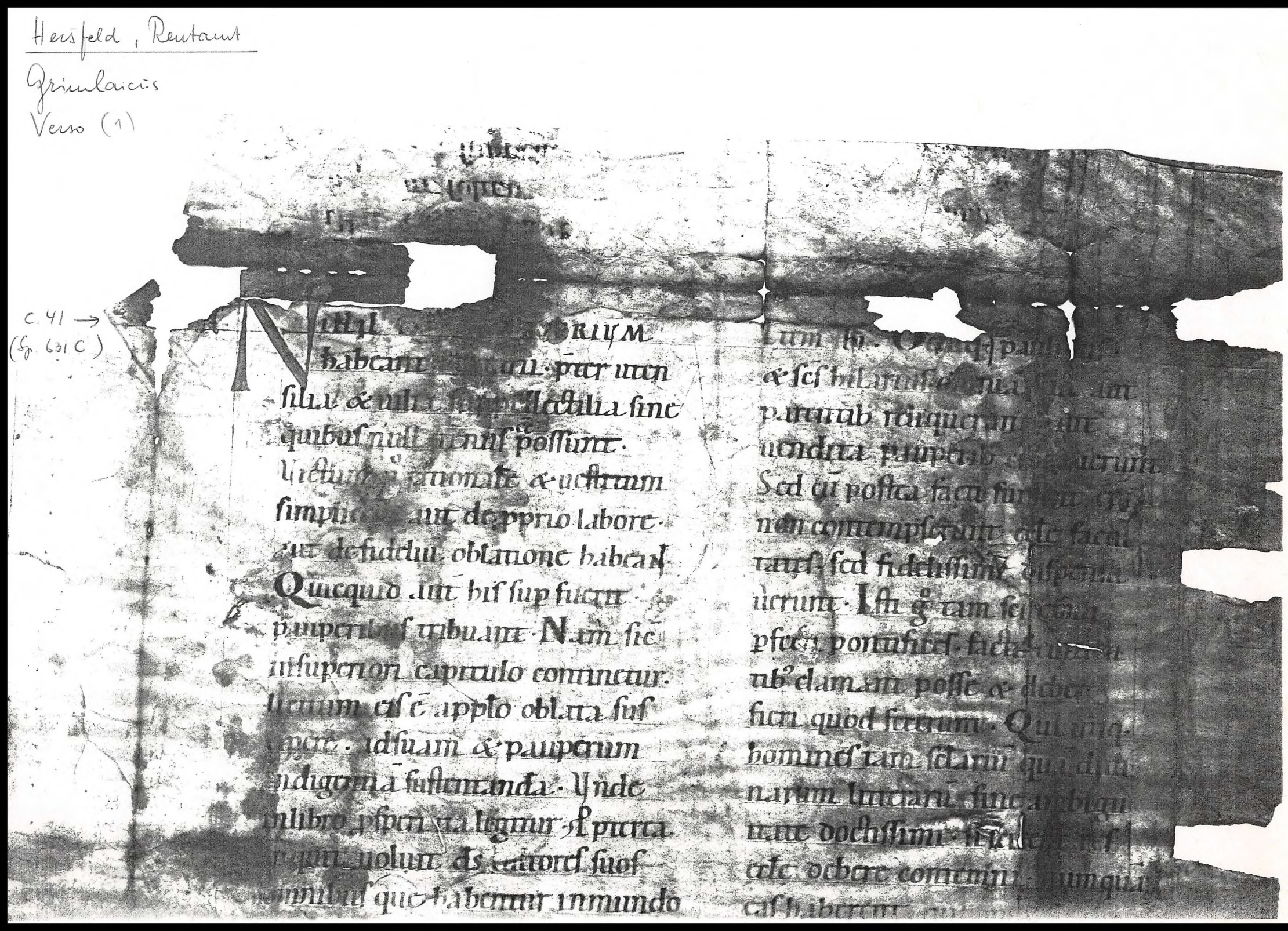

Hasfeld, Rentaunt: Quinlancus Verso (2)

Quicquid aut his sup fuerit
pauperib⁹ tribuam. Nam sic
in superiori capitulo continetur.
Ut cum ea sit applo oblata sus
pecta. ad suam & pauperum
indigentia sustentanda. Unde
in libro pfalmorum legimus. Sl pecta
tores suos
mundi que habemus in mundo
renunciare. ut exclusa mundi
cupiditate. diuina in nos caritas
possit augeri & pfici. Et ideo
decimas aut primitias augmen
primogenita & sacrificia ppa
cato tuorum que sibi ds iussit
offerri. sacerdotib⁹ ac ministris
distribui debet constituim. ut
de uouissimo ppto unu necessaria
ministrent. ipsi autem pas
cant suo libere membra ministra
rent. aut in cuiuscunq; sine ulla
sollicitudine corporali. pficiat. ut.
Nec curis occupationibus in
ueritum. Ista g̃ tam sc̃ta
pfecta pontifices. sacerdotes
tib⁹ clamant posse & debere
fieri quod factum. Quis unq;
hominē tam sctam qui dum
narum diuiciarum sue ambigu
uit doctissimi. sicut
cle debent communiq;
cas habentem. qui eas
reliquerit. Unde
ligi. quod tam
uit que nolentes
capiti renunciauerunt omnib⁹
que habebant. non
sortes sed ut pure
tes cle possidebant. Et id
circo facimus nil
tes cle. nisi
pcis peccatorum
pauperu. non
mus suos
dimus pauperibus
sibi. Sacerdotes

Sg. 632 A

Bibel 1. Esra 7, 5 - 8, 17, 21 - 9, 13 Hosea 46, 1 - 47 ; 8, 10 - 48, 20
+
2 Bll.

43,5 x 35 cm
44,3 x 35,5 cm } beschädigt + beschnitten

2 spaltig, bo.
beschädigt + beschnitten

De anno 1642

Bezug: [illegible] Ostergelübung

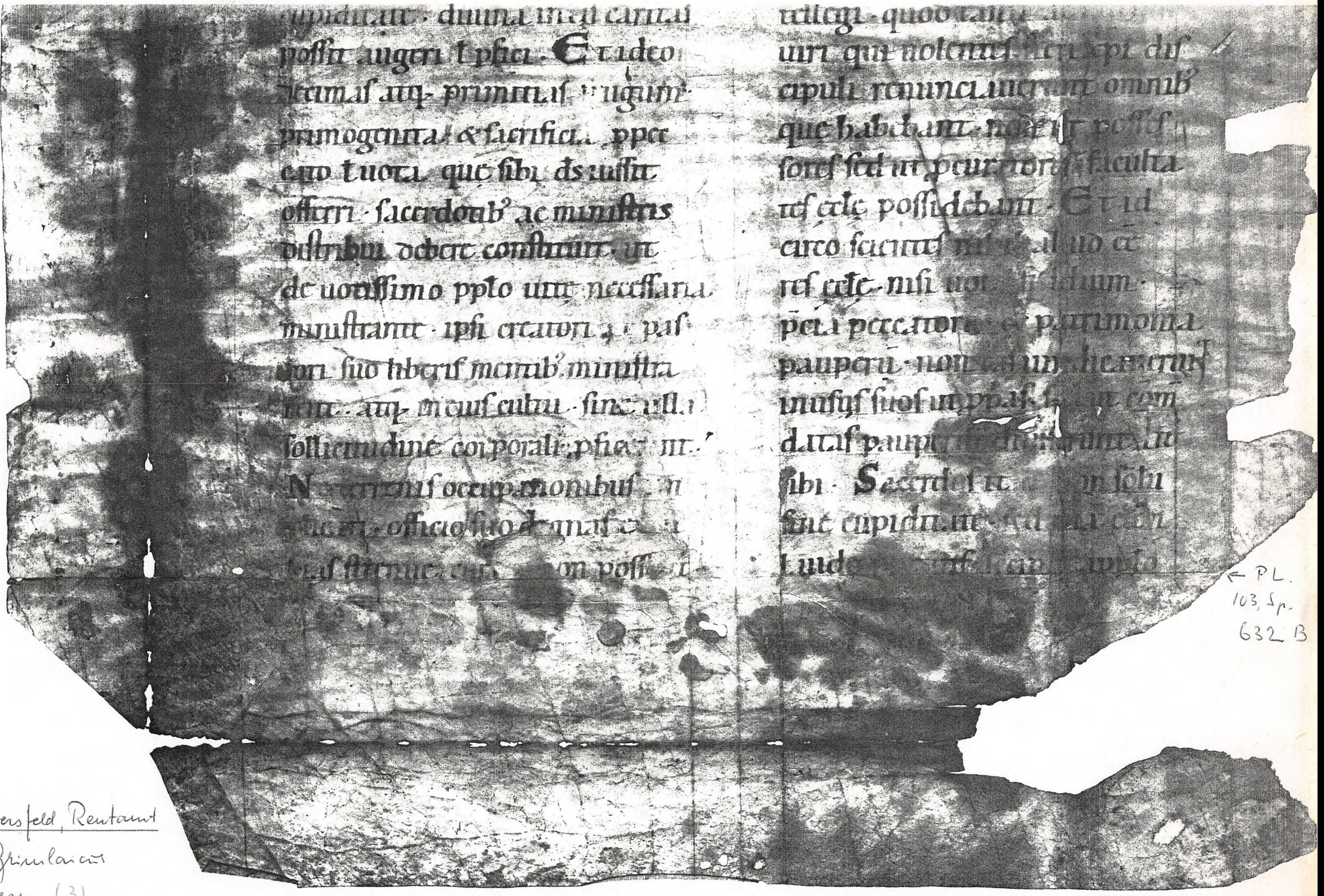

Hersfeld, Rentamt
Grimlarer
Verso (3)

← PL.
103, Sp.
632 B

Hersfeld, Rentamt

Grimlaicus

Recto (1)

PL. 103, Sp. 630D

Sp. 631A

Sp. 631B

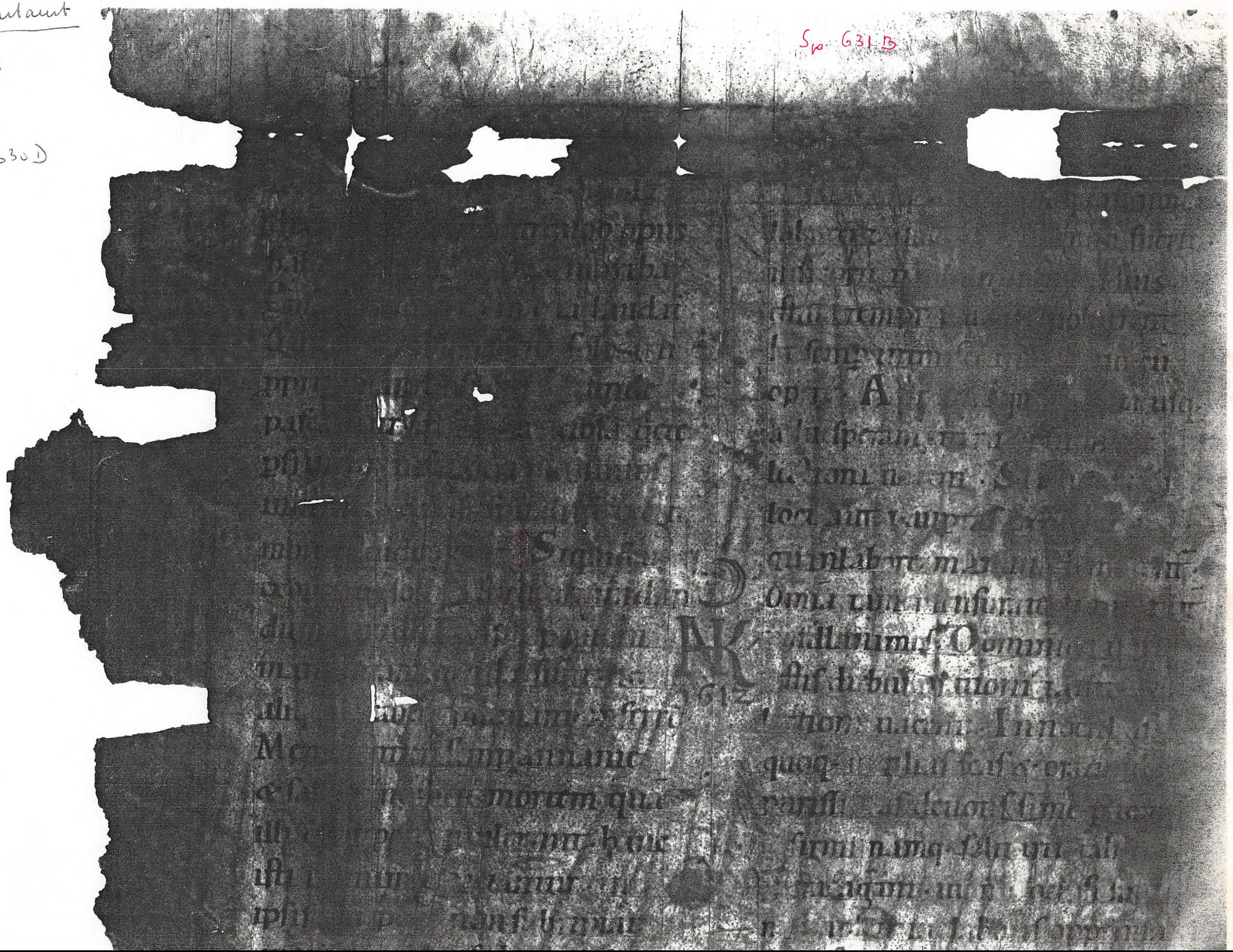

Hersfeld,
Rentaunt:
Grimlaicus
Recto (2)

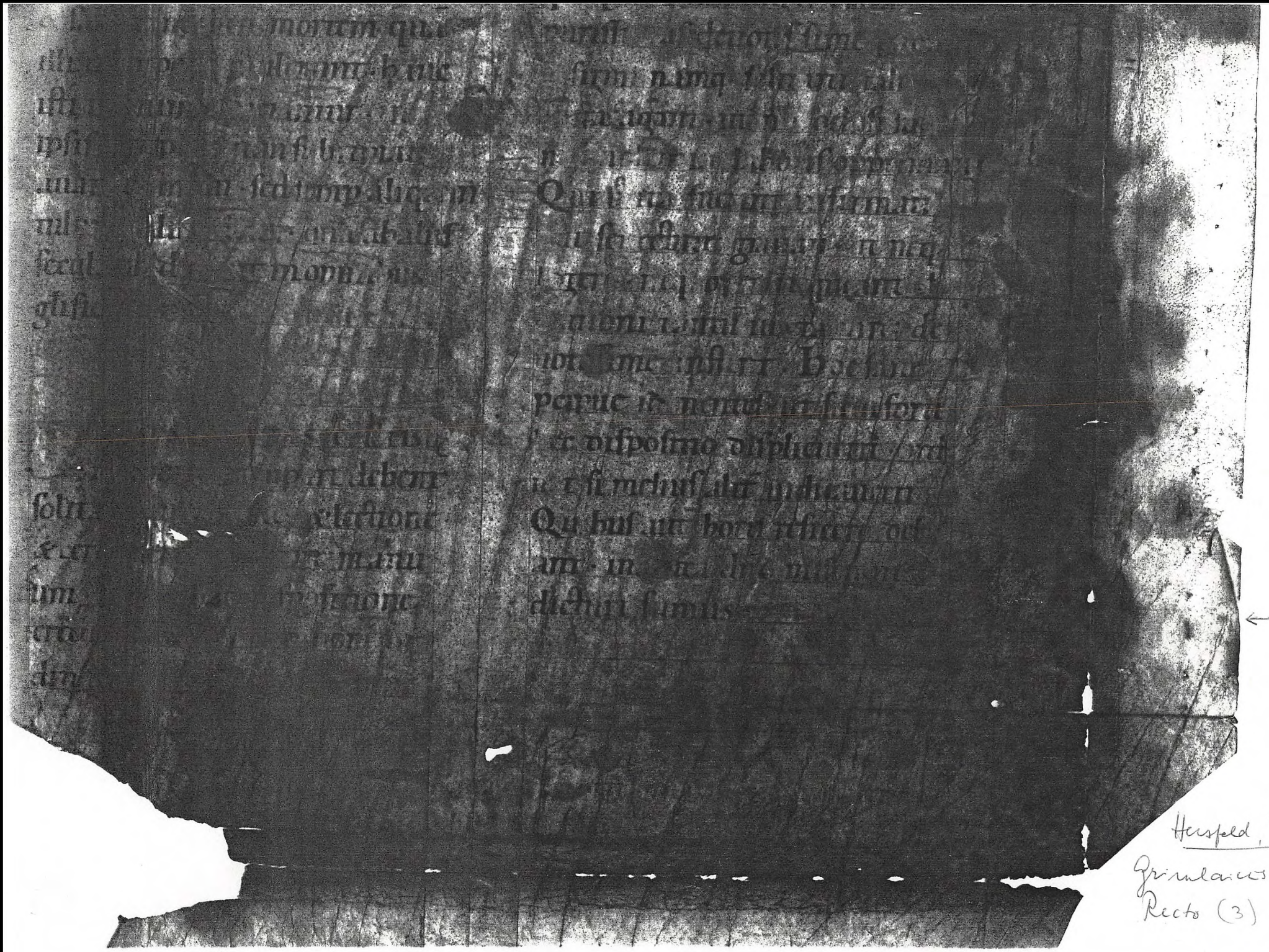

← Rude c. 40 (Sp. 631C)

Hersfeld, Rentamt
Grimlaicus
Recto (3)

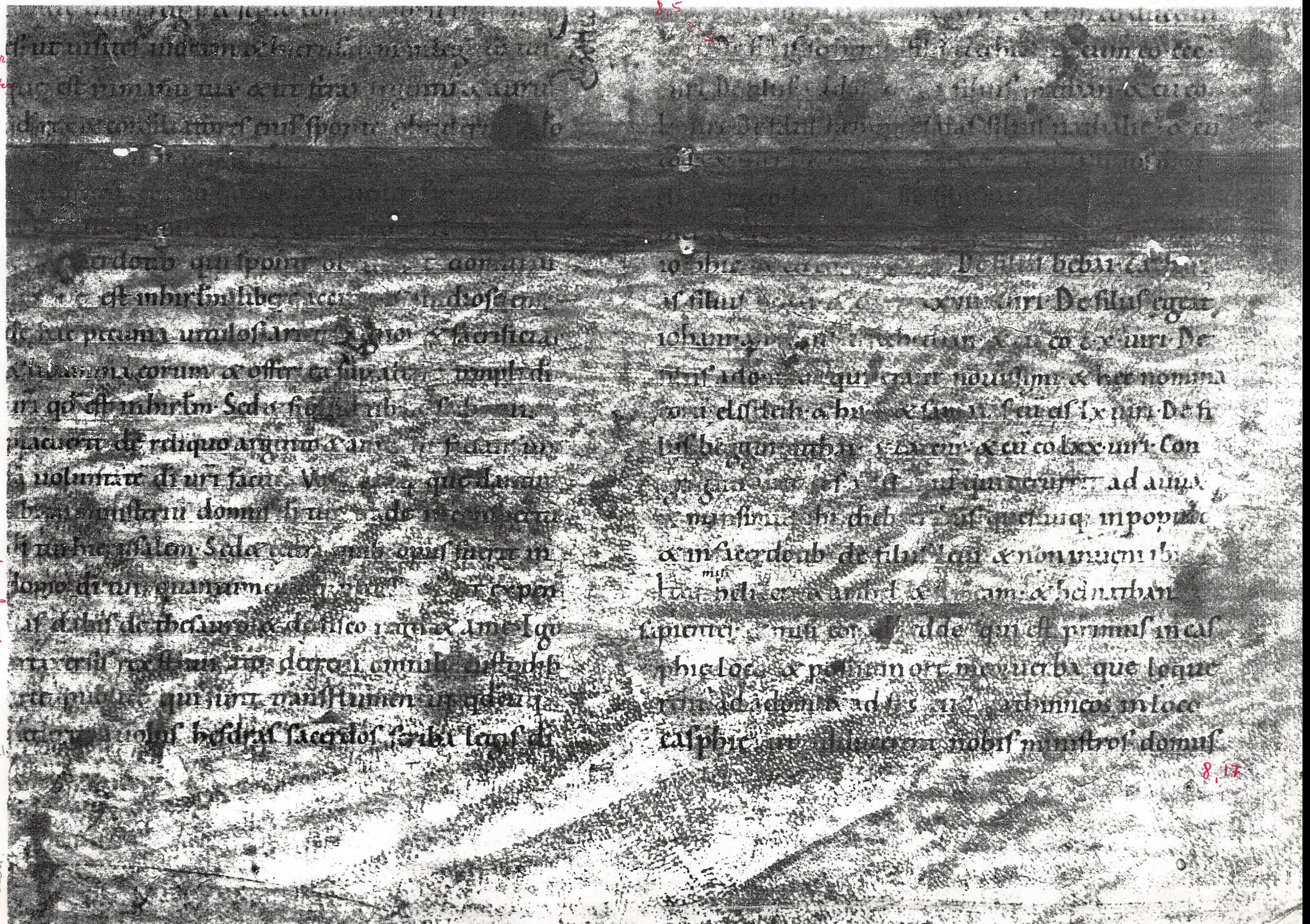

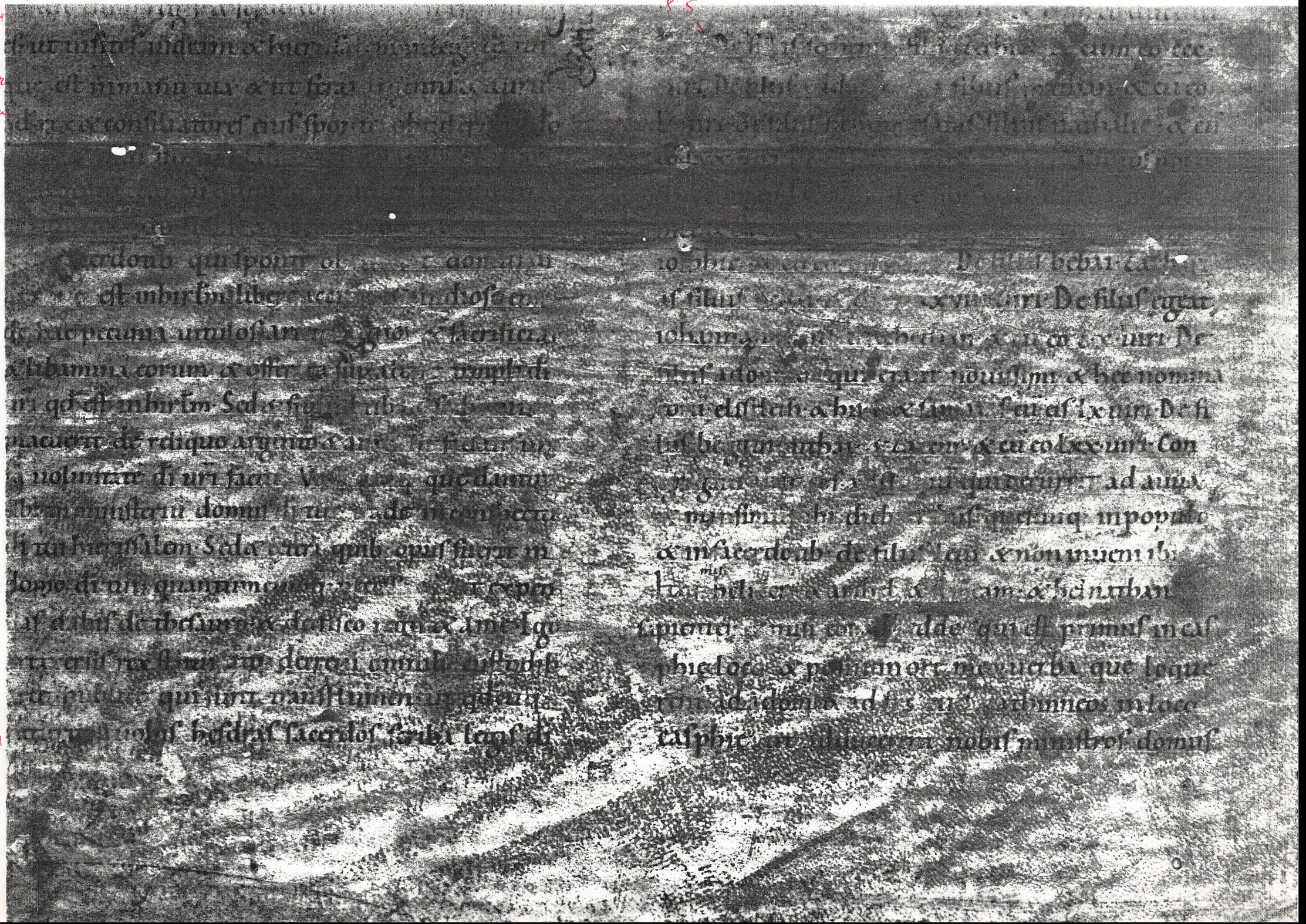

1. Esdra 7,5

7,24

cerdotū dominū. Ipse hesdras ascendit de babilone.

gal & naturu ecclesiasticas non habeant potestatē

1. Esdr. 7,5 7,11 oben

7,24

cerdotū dominū. Ipse hesdras ascendit de babilone.

gal & mburu ex dnomas non habeant potestatē

Incipit Samuel. De amor

8,7

[illegible]

uigilate et custodite donec [illegible]

cipib sacerdotum et leuitarum et ducib familiarum

isrl in hierusalem in thesaurum domus [illegible]

autem sacerdotes et leuite pondus argenti et auri

et uasorum ut deferrent hierusalem in domum dei nri.

Promouimus ergo a flumine ahaua duodecimo die

[illegible] et manus di nri fuit

[illegible]

[illegible] et uenimus in hierusalem et mansimus ibi di

ebus iii. Die autem quarta appensum est argentum et

aurum et uasa in domo di nri per manum meremoth

filii urie sacerdotis et cu eo eleazar filius finees

cumque eis iozabed filius iosue et noadaia filius

bennoi leuite iuxta numerum et pondus omnium

descriptumque est omne pondus in tempore illo.

Sed et qui uenerant de captiuitate filii transmi

grationis obtulerunt holocaustomata do isrl ui

tulos xii pro omni isrl arietes xcvi agnos lxxvii

hircos p peccato xii omnia in holocaustu dno. De

derunt autem edicta regis satrapis qui erant de con

spectu regis et ducib trans flumen et eleuauerunt

populum et domum di. Postquam autem hec copleta

[illegible]

[illegible] coram rege persarum ut daret [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

precepisti in manu seruorum tuorum prophetarum dicens

Terra ad quam uos ingredimini ut possideatis eam

terra inmunda est iuxta inmunditiam populo

rum ceterarumque terrarum abominationib eorum qui reple

uerunt eam ab ore usque ad os in coinquinatione

sua. Nunc ergo filias uestras ne detis filiis eorum

et filias eorum non accipiatis filiis uestris et non que

ratis pacem eorum et prosperitatem eorum usque in aeternum

ut confortemini et comedatis que bona sunt ter

re et heredes habeatis filios uestros usque in seculum.

Et post omnia que uenerunt super nos in operibus

nris pessimis et in delicto nro magno quia tu

ds noster liberasti nos de iniquitate nra et dedisti

nobis salutem sicut est hodie ut non conuer

9,1

9,14

1 Esdra

82

f. 1v cuter

8,28 [illegible]
uigilate & custodite [illegible]
cipib(us) sacerdotum & leuitarum & [illegible]
isrl in hierusalem in [illegible] domus di
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] in [illegible]
diei [illegible] quarta adpensum est argentum &
aurum & uasa in domo di nri per manu(m) remoth
filii uriae sacerdotis & cu(m) eo eleazar filius finees
cumq(ue) eis iozabed filius iosue & noadaie filius
bennui leuitae iuxta numeru(m) & pondus omnium
descriptumq(ue) est omne pondus in tempore illo
Sed & qui uenerant de captiuitate filii transmi
grationis obtulerunt holocausta do isrl ui
tulos xii pro omni isrl arietes xcvi agnos lxxvii
hircos p(ro) peccato xii omnia in holocaustu(m) dno De
derunt autem edicta regis satrapis qui erant de con
spectu regis & ducib(us) trans flumen & eleuauerunt
populu(m) & domu(m) di Postqua(m) autem haec copleta 9,1

9,8 que & [illegible] nobis paxillum in loco sco [illegible]
ut illuminaret oculos nros ds nr & daret nobis
[illegible] in seruitute nra quia serui sumus &
[illegible] nra non dereliquit nos ds noster &
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
preceptis seruorum tuorum prophetarum dicen
tes terra ad qua(m) uos ingredimini ut possideatis eam
terra inmunda est iuxta inmunditia(m) populor(um)
ceterarumq(ue) terrarum abhominationib(us) suis reple
uerunt eam ab ore usq(ue) ad os in coinquinatione
sua Nunc ergo filias uestras ne detis filiis [illegible]
& filias eoru(m) non accipiatis filiis uestris & non quae
ratis pacem eoru(m) & prosperitatem eoru(m) usq(ue) in aeternum
ut confortemini & comedatis quae bona sunt ter
rae & heredes habeatis filios uestros usq(ue) in saeculum
Et post omnia quae uenerunt sup(er) nos in operib(us)
nris pessimis & in delicto nro magno quia tu
ds nr liberasti nos de iniquitate nra & dedis
ti nobis salutem sicut est hodie ut non conuer 9,14

I. Esdra

f. 1v [illegible]

Ezech. 47,10 fol. 2ᵛ oben 48,6

illa piscatorū ⁊ venga a cal usq; ad engaddi
siccamo sagenarū earum. Plurime species earū

Ezech. 47,10 f 2v oben 48,6

illa piscatorū. a engaddi usq; ad engallim
sicc̃o sagenaru ꝝ. Plurimę speciei erunt

Ezech. 47,10 f. 2v oben

48,6

illa piscatores: a engaddi usq; ad engallim
sue mo sagenaru ecum. Plurime species

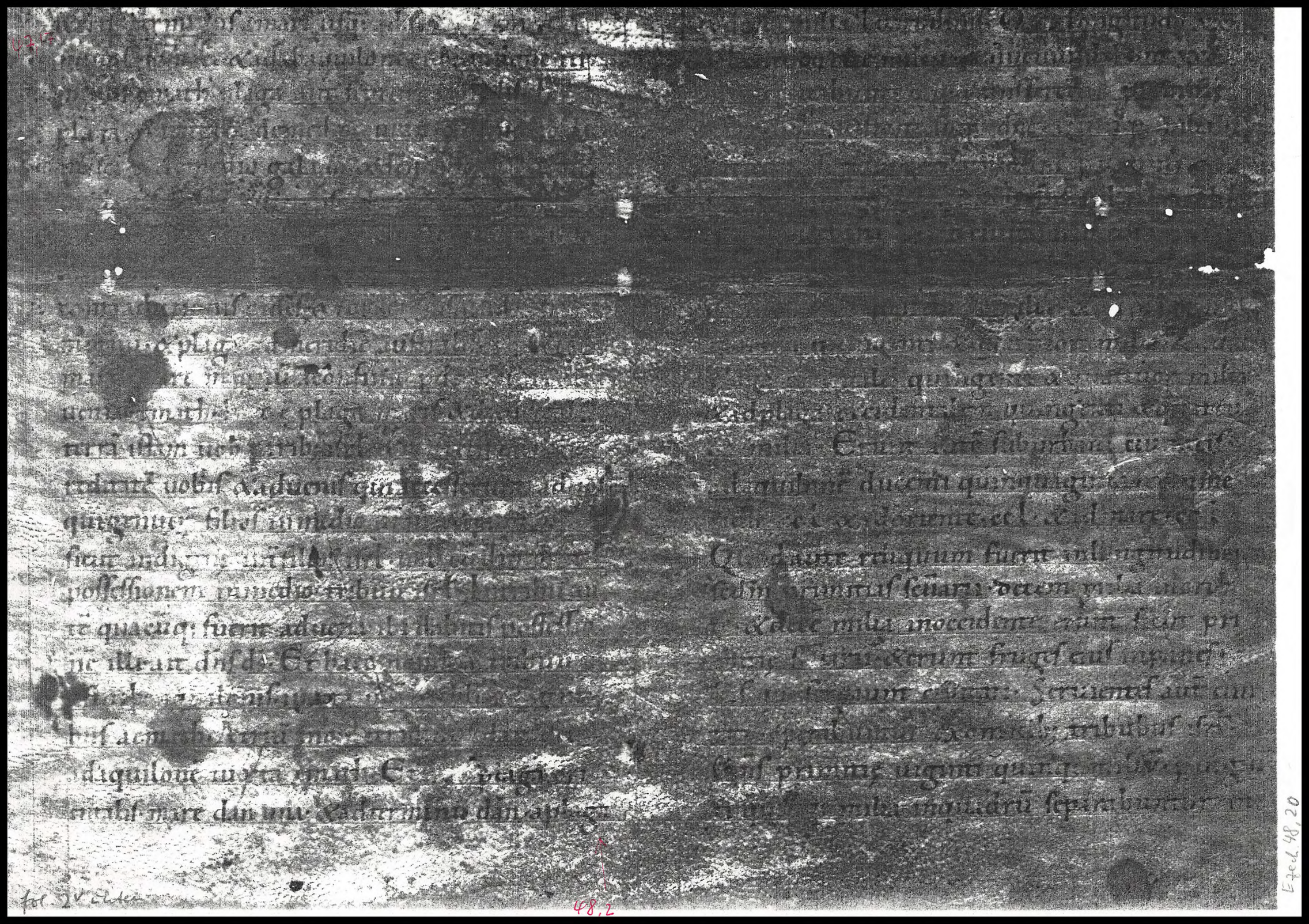

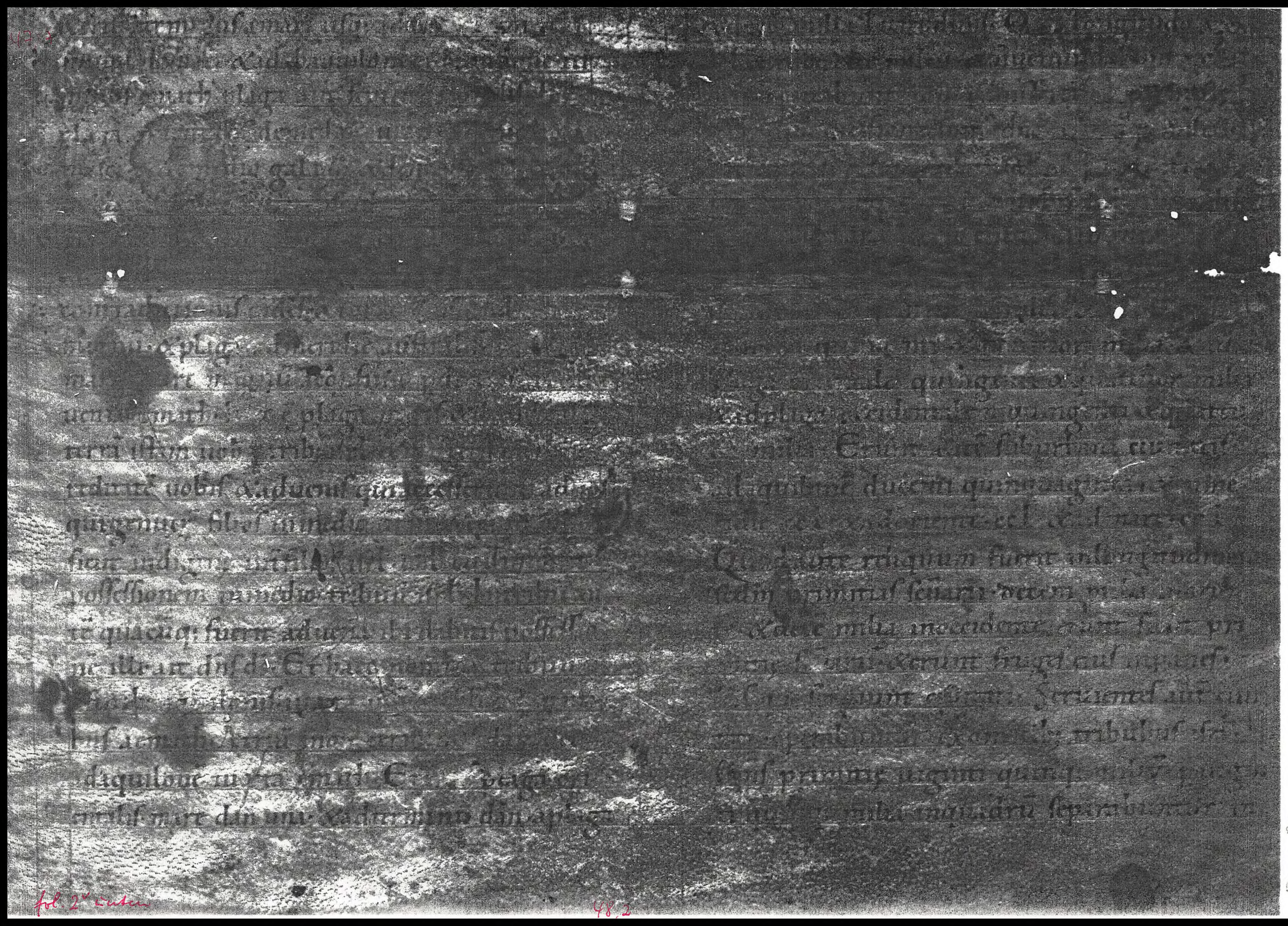

fol. 2ᵛ Ende

48,2

Ezech. 8,20

f. 2ᴿ oben

Ezech. 46,1

46,17

CXX

CXXIII

Hersfeld, Kirchl. Rentamt: Bibelfragment (1. Esdra 7,5 - 8; 17,21 - 13; Ezech. 46, 1 - ~~47; 8,10 - 48,20)~~ 15; 46,17 - 47,8; 47,10 - 48,2; 48,6 - 20)
43,5 x 35 cm und 44,3 x 35,5 cm; beschädigt und beschnitten, zweispaltig, Schrift stark verblaßt und verschmutzt
De anno 1642
Bischoff: zum Kasseler Otloh gehörig

Ez. 46,15 fol. 2r entera

Ez. 47,8

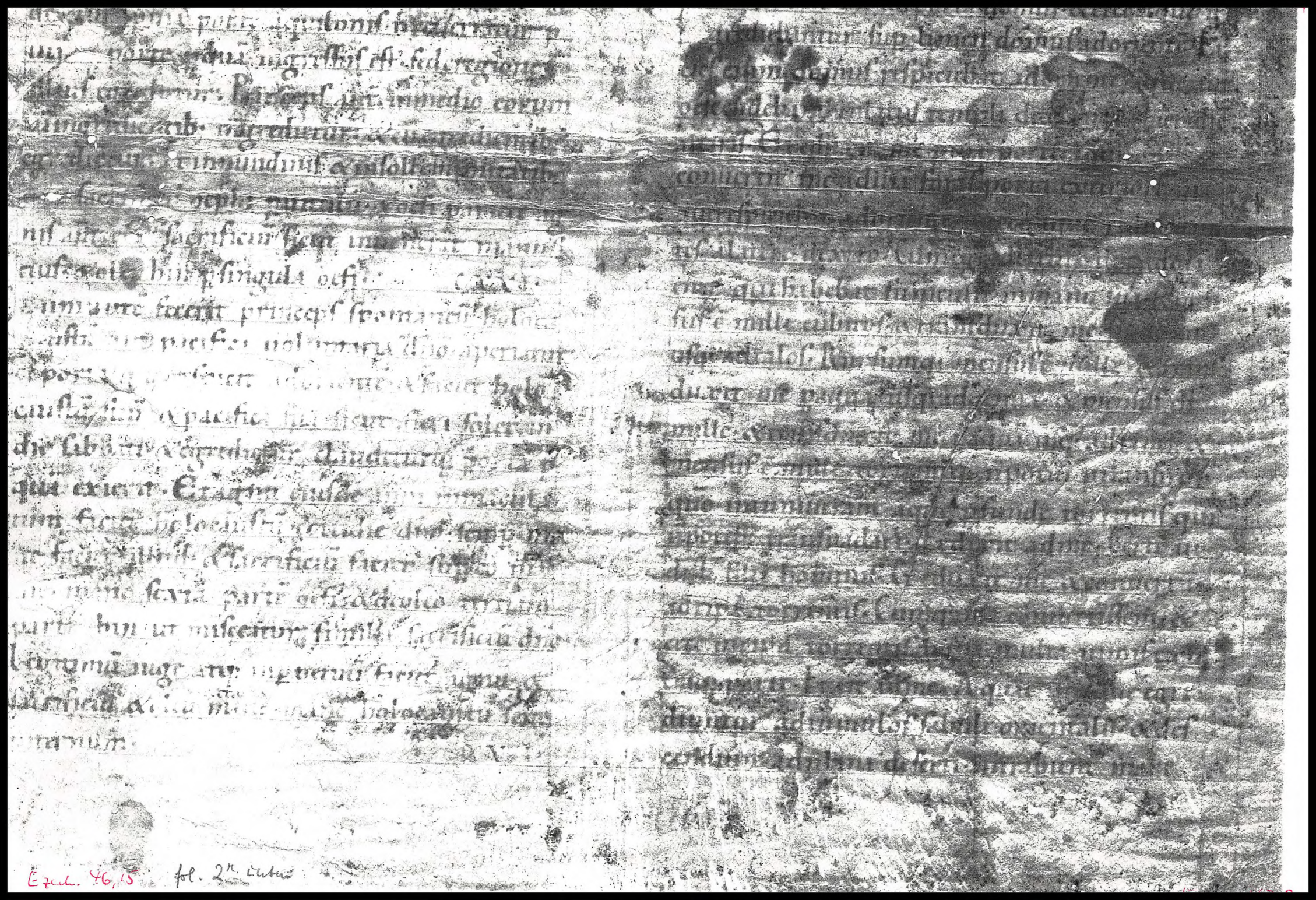

Ezech. 46,15 fol. 2r Latine

of. Raubj StA Hz 7,81